

TARTU RIIKLIK ULIKOOL

N S V L i i d u A j a l o o K a t e e d e r

V. M a r m e i

K R I S T L I K E

N O O R S O O - O R G A N I S A T S I O O N I D E
R E A K T S I O O N I L I S E S T O L E M U S E S T
K O D A N L I K U S E E S T I S

Diplomitöö

inv. nr. 1627.

Luhan kaitsusall
5. V 1961 Mestmüü

NSVL ajaloo kat.

Tartu 1961

Tartu Ülikooli Kirjandusmuuseum
ARHIIVKOGU

S i s s e j u h a t u s

1844. aastal Inglise usuteadlane ja kaupmees George Williams (1821 - 1905) asutas Londonis esimese kristliku meesühingu - Young Men's Christian Association'i - maailmas. Varsti hakkas taoline liikumine levima Ameerika Ühendriikidesse, kust ta omakorda eksporditi 1920-ndatel aastatel Eestisse. Ka kristliku naisliikumise sünnimaaks on Inglismaa, kus 1855. aastal Emma Roberts asutas vastava ühingu. Eestis võttis mainitud liikumine maad jällegi Ameerika Ühendriikide vahelttalitusel samuti käesoleva sajandi kahekümnendate aastate algul.

Kristlike noorsooühingute ajaloo¹⁾ võib täheldada kahe suuna olemasolu: a) kristlikud, teoretiseerivat laadi, otsese meetodiga töötavad saksa noorukite ühinged, milledest esimene asutati Baselis 1768. aastal ja b) interkonfessionaalne, teokristlik, kaudse meetodiga töötav vool. Sellena asutaski Williams 1844. aastal kontoriametnikele eelpoolmainitud assotsiatsiooni. Teine maailmakonverents Pariisis 1855. aastal liitis teataval määral mõlemad voolud. Kristlikku noorsooliikumist ülemaailmses ulatuses juhtivaks

---

1) Vt. Eesti Entsüklopeedia VI, vg. 254 - 255.

keskuseks valiti Pariisis Genf.

Mis puutub Eestisse, siis tuleb märkida, et juba 1876. aastal loodi Tallinnas ja 1878. aastal Tartus Saksamaal olevate ühingute filiaalid. Viimased iseseisvusid 1898. aastal, ent varsti nende tegevus soikus. Seda asjaolu ei suutnud pidurdada ka nende ühingute I kongress 1905. aastal Tartus. Kristlikule noorsooliikumisele aitasid taas jalad alla saada ameeriklased, kes organiseerisid siin 1920. aastal Noorte Meeste Kristliku Ühingu ning 1921. aastal Noorte Naiste Kristliku Ühingu.

Käesolevas diplomitöös püütakse mõnevõrra valgustada kristlike noorsoo-organisatsioonide reaktsioonilist olemust kodanlikus Eestis. See ülesanne ei ole lihtne, sest kristliku noorsooliikumise ajalugu Eestis enne 1920. a. on seni veel uurimata ning kasutada olnud allikmaterjal antud perioodi kohta on äärmiselt objektivistliku kallakuga. "Üheks suuremaks paheks ja hädaks, mis on jäänud meile vanast kapitalistlikust ühiskonnast, on täielik lõhe raamatu ja elupraktika vahel, sest meil on raamatuid, kus kõik oli maaliatud kõige paremana, ja need raamatud olid enamasti kõige jälgim silmakirjalik vale, mis võltsilt kujutas meile kapitalistlikku ühiskonda."¹⁾

Töö kirjutamisel olid autorile metodoloogiliseks aluseks Vladimir Iljitš Lenini ja Viktor Kingissepa religiooni ning kodanliku natsionalismi olemust paljastavad tööd.

---

1) V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 254.

Allikmaterjalideks vastavate ühingute tegevusaruanded ning nende poolt välja antud ajakirjandus. Osaliselt on kasutatud Eesti NSV Oktoobrirevolutsiooni ja Sotsialistliku Ülesehitustöö Riikliku Keskarhiivi (ORRKA) fondides leiduvaid materjale. Kahjuks spetsiaalseid uurimusi vastaval teemal seni pole ilmunud. Üksnes mõningad tänapäeva autorid (H. Saarniit) on religiooni küsimusi käsitledes seda probleemi mõõdamines puudutanud.

Töö koosneb kolmest peatükist, mis omakorda on jagatud alaosadeks. Esimeses peatükis püütakse anda ajalooline ülevaade kristlike noorsooühingute arengust kodanlikus Eestis a. 1920 - 1940. Peamine rõhk on pandud välismaalaste, eriti ameeriklaste osa valgustamisele, ühingute leviku ja struktuuri ning liikmeskonna küsimustele. Teises peatükis peatutakse kristlike noorsoo-organisatsioonide tegutsemismeetodite küsimuse juures. Autor püüab tõestada, et haridustegevuse ning spordi kõrval kuulub nende hulka ka usuliste tõekspidamiste propageerimine. Tegutsemismeetodeid käsitledes koorubki välja kodanlikus Eestis tegutsenud kristlike noorsoo-organisatsioonide reaktsiooniline olemus. Viimane leiab kinnistamist kolmandas peatükis, kus näidatakse, et kristlike noorsooühingute eesmärgiks oli kodanliku natsionalismi kasvatamine, rahvusluse, individualismi, "omariikluse" idee kinnistamine noorte teadvuses, kapitalistliku süsteemi pahede maskeerimine.

KRISTLIKUD NOORSOO-ORGANISATSIOONID

KODANLIKUS EESTIS

1. V ä l i s m a a l a s t e o s a k r i s t l i k e
n o o r s o o - o r g a n i s a t s i o o n i d e
a s u t a m i s e l j a a r e n g u s .

Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli pöördepunktiks ka eesti rahva ajaloo. Eesti töörahvas, vabanedes kodanluse ikke alt tervitas vaimustusega nõukogude võimu Eestis. Kuid Saksa okupantide ning teiste välismaiste kontrerevolutsiooniliste vägede abiga õnnestus eesti kodanlusel tulla vpitjaks kodusõjas ning panna maksma oma diktatuur. Sellega sai Eesti vormiliselt iseseisvaks ja sõltumatuks kodanlikuks väikevabariigiks, mida imperialistlikud suurriigid mässisid osavasti oma finants- ja diplomaatilisesse võrku. Tuleb märkida, et selline kodanliku Eesti sõltuvus lääneriikidest oli saanud alguse juba sõjalise interventsiioni ja kodusõja kestvuse ajal. Kuid pärast kodanliku Eesti riigi tunnustamist suurriikide poolt muutusid ta sõltuvuse vormid maailma imperialismist varjatumaks kui nad seda olid eelnevalt. Avalik poliitiline ja majanduslik sõltuvus ning otsene diktaat vahetusid rahandusliku ja diplomaatilise mõjutamise maskeeritud vormidega.¹⁾ „Imperialis-

1) A.Liebman, Eestimaa kommunistliku Partei loomise ajaloost (veebruar 1920-aprill 1922), Tallinn 1960, lk. 16.

mi ajastul finantskapital ja sellele vastav rahvusvaheline poliitika, mis seisab suurriikide võitluses maailma majandusliku ja poliitilise jaotamise pärast loovad terve rea üleminekuvorme riikliku sõltumuse alal. Sellele ajastule on tüüpiline mitte ainult kaks peamist maaderühma: asumaade valdajad ja asumaad, vaid ka sõltuvate maade mitmekesised vormid, mis poliitiliselt, vormiliselt on iseseisvad, tegelikult aga määratud finants- ja diplomaatliku sõltumuse võrkudesse."¹⁾ On teada, et see sõltuvus ilmnis eelkõige pidevalt kasvava riigivõla, Lääne imperialistlike riikidega mittevõrdõiguslikel alustel sõlmitud lepingute, väliskapitali võimutsemise ja paljude muude vormide näol. Olles sügavamalt uurinud Eesti ajalugu perioodil 1920 - 1940, võime väita, et kodanliku Eesti sõltuvuse üheks vormiks Lääne suurriikidest olid ka Noorte Naiste Kristlikud Ühingud ja Noorte Meeste Kristlikud Ühingud.

Nimetatud organisatsioonide tekkel ja arengul oli oluline osa Ameerika Ühendriikidel, kus õeldi olevat "... palju üksikuid isikuid ja ühinguid, kes on huvitatud tööst Eestis."²⁾ Sealsed juhtivad riigitegelased ja organisatsioonid motiveerisid omi üritusi Eestis ja teistes Balti riikides sõja läbi kannatada saanud inimeste abistamisega. Kohalike rahvaste "abistamine" nende näljas ja puuduses oli aga õõnsaks loosungiks, mida ei Entente'i tegelased ega kohalikud kodanluse liidrid tõsiselt ei võtnud. "Abistamise" prak-

---

1) V. I. Lenin, Teosed, 22. kd., lk. 243-244.

2) "Edule", nr. 1, veebr. 1929, lk. 7.

tiline läbiviimine oli üheks peamiseks ettekuuljaks Entente'i riikide arvukate missioonide saatmisel Baltimaa-dele.¹⁾ Tuleb rõhutada ka seda, et "töö" all mõistis veel nõrk eesti kodanlus USA abi kuulekate noorsoo-organisatsioonide loomisel ja arendamisel Eestis, millede kaudu oleks võimalik kasvatada kodanlusele ustavaid inimesi. Seda ülesannet peeti eriti tähtsaks seepärast, et kahekümnendate aastate esimesel poolel "enamik linnatöölisi ja suur osa maatöörahvast koondus kommunistliku partei ümber ja nende hulgas kasvas kiiresti revolutsiooniline meeleolu..."²⁾ Noorsooliikumisele kodanlikus Eestis avaldas nimetatud aastatel aktiivset mõju Kommunistlik Noorsoo Internatsionaal³⁾. 1920. aasta detsembrist 1921. aasta aprillini tegutses Eestis legaalselt Üle-eestimaaline Noorproletaarlaste Ühing, 1921. a. oktoobris loodi Eestimaa Kommunistlik Noorsooühing. On selge, et ühte võimalust ähvardava revolutsioonilise pöörde ärahoidmiseks nägi võimuleupitatud kodanlus progressiivsete massiorganisatsioonide keelamises ning oma, kodanlikku iseoloogiat külvavate noorsoo-organisatsioonide loomises. Sellisteks organisatsioonideks olidki mainitud NNKU ja NMKU.

21. aprillil 1920. a. saabus Tallinna USA kogenud noorsoo kasvatusteadlane Herbert Sidney Gott, et ellu kutsuda

---

1) P. Vihalem, Eesti kodanlus imperialistide teenistuses (1917 - 1920), Tallinn 1960, lk. 486.

2) A. Sunila, 1924. aasta 1. detsembri ülestõus, Tallinn 1959, lk. 14.

3) Vt. E. Mattisen, Vana kaardiväe jälgedes, Tallinn 1960, lk. 8.

Noorte Meeste Kristlike Uhingute liikumist Eestis.¹⁾ Oma tegevuse esimestel kuudel valmistas aga Gott mõningase pettumuse Eesti kodanlusele. Nimelt ei osutanud see USA huvide esindaja esialgu talle abi Eesti noorsoo organiseerimisel nagu loodeti, vaid pööras rohkemat tähelepanu Nõukogude Vene sõjavangidele ja sõjapõgenikele Narvas.²⁾ Tolle aja ajakirjandusest võib selgesti välja lugeda osa kodanlike tegelaste rahulolematut suhtumist USA sellisesse käitumisesse. Nii kirjutas näiteks ajakirjanik Emar Eme oma artiklis "Erakonnad" Eesti noorsooliikumises": "Ameerikast tulnud palgalised sekretärid kogusid ... oma ümber kadakasaksu ja venelasi - põhjaläinud armeelasi (valgeemigrante - V. M.). Aja jooksul eksisid sinna ka mõned täiseestlased. Raha oli nähtavasti küllalt, sest söömingutega ja tortidega meelitati osavõtjaid ligi."³⁾ Siit järeldub, et Ameerika diplomaatia ulatus hoopiski kaugemale. Juba 1918. a. suvel oli Ameerika Ühendriikides loodud Venemaa majandusliku abistamise komisjon. Selle komisjoni ülesandeks oli koordineerida kõigi "abistamisorganisatsioonide", nagu näiteks Punase Risti, Noorte Meeste ja Noorte Naiste Kristlike Uhingute jt. tegevust. Varjates end Venemaad põl-

---

1) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Uhingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 7; NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 12; "Kolmnurk" nr. 2, veebr. 1931, lk. 14; "Poisteleht" nr. 6, nov. 1931, lk. 13; Eesti Entsüklopeedia III, vg. 475.

2) "Poisteleht" nr. 6, nov. 1931, lk. 13.

3) "Urikivi" nr. 1, apr. 1923, lk. 20.

lumajanduslike ja teiste masinatega abistamise sildi taha, püüdsid Ameerika Ühendriikide esindajad tungida kõigisse Venemaa nurkadesse, haarata enda kätte tema majanduse juhtivad positsioonid, abistada valgekaartlasi võitluses nõukogude korra vastu.¹⁾ Eesti kodanlus, kes alles äsja oli lõpetanud vaevarikka sõja Nõukogude Venemaa vastu Tartu rahuga veebruaris 1920. a., ei olnud suuteline seda uuesti alustama. Kodanluse põhieesmärgiks oli oma võimu säilitamine ning tugevdamine. Tollel momendil ei langenud eesti kodanluse huvid USA sellesuunalise tegevusega enam kokku ning osa kodanlikest tegelastest nimetas seda "pealesurutud tumedateks sihtideks."²⁾ Alles siis kui Ameerika imperialismi plaanid Nõukogude Venemaa vastu, mille üheks väljenduseks oli Gotti tegevus Narvas, 1920. a. kevad-suvel luhtusid, hakkas ta rohkemat tähelepanu pöörama kristlike noorsooühingute elustamisele Eestis. Eesti kodanlus väitis, et "oma sihtide saavutamiseks vajavad kristlikud noorsooühingud juhte, kelles on ühinenud kaugelenägemine ja usklik sügavus, kes oma aega tunnevad ja omavad dümnaamilise jõu."³⁾ Kuna aga antud organisatsioonide loomine oli alles algstaadiumis ning oma rahvusest juhtide ning organisaatorite puudus oli suur, siis lepiti sellega, et Herbert S. Gott jäi

---

1) A. Berjozkin, Ameerika Ühendriigid - Nõukogude Venemaa vastu suunatud sõjalise interventsiooni aktiivne organiseerija ja sellest osavõtja (1918 - 1920), Tallinn 1953, lk. 39.

2) "Urikivi" nr. 1, apr. 1923, lk. 20.

3) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, 1931. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 36.

Eestisse ka järgnevateks aastateks. Ajavahemikul 1920 - 1930 tegutses ta Tallinna NMKU peasekretärina.¹⁾ Kuid Gotti tegevus ei piirdunud ainult Tallinnaga. 1926. - 1931. aastatel tegutses ta Eesti NMKU Liidu peasekretärina.²⁾ Gotti eestvedamisel organiseeriti Tallinnas veel teine kristlik noorsoo-organisatsioon - Noorte Naiste Kristlik Ühing, mis algul tegutses meesühingu juures väikese, kuid kindlakujulise naisosakonnana. 16. novembril 1920. aastal pöördus grupp naise Ülemaailmse NNKU Liidu poole palvega neid toetada. Sellele vastati 1921. aasta veebruaris kahe ameeriklanna Rowleni ja Pratti saatmisega Tallinna. Viimaste tegevus viis selleni, et 1. märtsil 1921. a. otsustas NMKU juures asunud naisosakond saada iseseisvaks ja asuda NNKU organiseerimisele. 14. märtsil 1921. a. registreeritigi Haridusministeeriumis Tallinna Kristlik Noorte Naisühing³⁾. Kuivõrd Ameerikas oldi huvitatud kristliku töö edukusest eesti noorsoo seas annab tunnistust asjaolu, et kahekümnendatel aastatel viibis Tallinnas kristlikku naisliikumist juhtimas neli ameeriklannat lisaks kahele eelpoolmainitule. Need olid: Elizabeth Curtiss (1921-1925), Lois Diehl (1926-1929), Clara Roe (1929-1930), Chesta Mitchell (1930-1932).⁴⁾

---

1) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk.12.

2) Sealsamas.

3) Lühike ülevaade Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 10-aastasest arenemiskäigust ja 1931. aasta aruanne, Tallinn 1932, lk. 3.

4) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, 1931. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 65.

Teiseks suuremaks keskuseks, kus Ameerikast tulnud te-
gelased organiseerisid kristlike noorsooühingute loomist
oli Tartu. Ka siin etendasid peamist osa USA rahad ning
palgalised sekretärid. Meesühing Tartus asutati 1921. aas-
ta suvel ning siin tegutsesid kuni 1927. aastani Robinson,
Alexander ja Frederiksen.¹⁾ Sama aasta septembris loodi
Ameerika esindajate Fenneri ja Breedingi juhtimisel mees-
ühingu juurde naisosakond. Viimane võttis oma põhikirja
vastu 1923. aastal ning organiseerus seega Tartu Kristli-
kuks Noorte Naiste Ühinguks.²⁾ Päästja ja heategija maine
saavutamiseks kinnitasid Ameerika ühingud kanda isegi Tar-
tu ülikoolis. Kui 1920. aastal loodi ülikooli juurde oma
sõukla, mille tegevuse normaalset kulgu takistasid mitmesu-
gused majanduslikud raskused, siis nende ületamiseks aitas
kaasa tugevasti Ameerika Noorte Meeste Kristlik Ühing ja
Ameerika Abiandmise Selts, kes algupäevil võimaldasid köö-
gile toetust 1000 000 kalori ulatuses kuus.³⁾

Nagu nähtud, loodi kristlikud noorsoo-organisatsioonid
Tallinnas ja Tartus Ameerikast saadetud juhtide organisee-
rimisel. Kuna aga kodanlusel puudus küllalt võimekas rah-
vuslik kaader ühingute töö edaspidiseks juhtimiseks, siis
paluti saabunud ameeriklasi jääda kohale ka edaspidiseks.
Seega kujutasid Eesti ühingud endast algaastail vaid Amee-

---

1) Noorte Meeste Kristlik Ühing, Tartu 1925; Jooni
Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928,
lk. 3; Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923 - 1938, Tartu
1938, lk. 16.

2) "Kolmnurk" nr. 10, dets. 1931, lk. 121.

3) Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919-1929, Tartu 1929,
lk. 399.

rika vastavate organisatsioonide filiaale. Sellega on seletatav asjaolu, miks tol perioodil nimetati neid "Ameerika ühinguiks" isegi ametlikult. Hiljem püüdsid kristlike ühingute rahvuslikud tegelased seda igati õigustada. Nii näiteks kristlike ühingute häälkandja "Edule" tõi oma 1928. a. märtsikuu numbris ära artikli, mis oli suunatud sama aasta 2. märtsi "Postimehe" vastu. "Edule" nimetas "Postimehes" avaldatud kirjutist, milles pahandati ameeriklaste liigse peremehetsemise üle, väärinformatsiooniks. Kristlike noorsooühingute juhtivad tegelased, õigustades USA mõju kristlikule noorsooliikumisele Eestis, kirjutasid: "... võõras mõju tuligi siinses tegevuses mitmel alal nähtavale, mis ka loomulik Ameerika Ühendriikide toetusel siin viibinud sekretäride tõttu."¹⁾ Avaliku arvamuse edaspidise meelepaha ärahoidmiseks loobuti kahekümnendate aastate keskpaiku ühingute nimetuses eesliitest "Ameerika". Kristlikke meesühinguid nimetati viimast korda "Ameerika ühinguiks" 1924. aastal,²⁾ ning naisühinguid 1926. aastal³⁾ kuigi USA palgalised sekretärid tegutsesid Eestis kolmekümnendate aastate esimese pooleni. Et selgitada aastate kaupa Tallinna ning Tartu mees- ja naisühinguis Ühendriikide sekretäride tegevust, toome ära kokkuvõtliku tabeli:

---

1) "Edule" nr. 3, märts 1928.

2) Petseri Noorte Meeste Kristlik Ühing, Petseri 1925.

3) Eesti. Maa, rahvas, kultuur, Tartu 1926, lk. 939.

Tallinn

NMKU		NNKU	
Nimi	Aastad	Nimi	Aastad
Gott	1920-1933 ¹⁾	Rowlen	1921-1922
		Pratt	1921-1922
		Curtiss	1922-1925
		Diehl	1926-1929
		Roe	1929-1930
		Mitchell	1930-1932

Tartu

NMKU		NNKU	
Nimi	Aastad	Nimi	Aastad
Robinson	1921-1927	Fenner	1921-1923
Alexander	1921-1927	Breeding	1921-1923
Frederiksen	1921-1927		

Nagu selgub, viibis ajavahemikul 1920-1933 Eestis 12 Ameerika Ühendriikide vastavate organisatsioonide liiget, kes andsid kodanlusele tõhusat abi kristlike noorsooühingute rajamisel ning edaspidisel juhtimisel. Neist tegutses 4 inimest meesühingute juures. Torkab silma asjaolu, et Tallinna ühingute juhtimine oli ajaliselt kauem ameeriklaste käes võrreldes Tartuga. Selle tagajärjeks oli Tallinna kujunemine kristliku noorsooliikumise keskuseks Eestis. Põhjus seisneb Tallinna elanikkonna suuruses, eriti aga tööliskonna rohkuses. Oma ideoloogia külvamisest just viimaste seas oli kodanlus eriti huvitatud. Tartu elanike üldarv

¹⁾ Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 7.

oli Tallinna vastava arvuga võrreldes väiksem. Pealegi te-
gutses Tartus kodanlik ülikool, mis etendas suurt osa siin-
setele kristlikele noorsoo-organisatsioonidele kodanliku
ideoloogia levitamisel. Kui arvestada veel asjaolu, et Tar-
tus oli töölisnoorsoo arv võrreldes üliõpilasnoorsooga suh-
teliselt väike, siis on selge, miks kodanlus piirdus Tartus
välismaise abiga ainult kristlike ühingute loomisel, miks
Tartus usaldati vastavate ühingute juhtimine juba kaheküm-
nendate aastate teisel poolel rahvuslike tegelaste hoolde.

1929. aastal algas ülemaailmne majanduskriis. See ei jät-
nud mõju avaldamata ka Ameerika Ühendriikide NNKU ning NMKU
rahalisele seisukorrale. Tekkinud raskused sundisid USA
kristlike ühingute välistöö osakondi vähendama oma välis-
maal töötavate sekretärade arvu ja neid kutsuma ära riiki-
dest, kus kristlikud ühingud arvati olevat küllalt tugevad,
et töötada välisabita. Tänutundega meenutasid kohapealsed
naistegelased Tallinnas, et "üle kümne aasta on Ameerika
sõsarühing ustavalt ja suuremeelselt olnud abiks meie väi-
kesele, algavale tööle Eestis, saates meile oma vilunud sek-
retäre nõuandjaiks ja toetades meid rahaliselt, et võimal-
dada meie oma juhtide ettevalmistust."¹⁾ Toodud näide on
tüüpiline propagandistlik võte. "Kõik patendeeritud isamaa-
lased ja iseseisvuslased, kõik, kes valmis olid ... Eestit
ükskõik kellele ära sahkerdama, et ta aga mitte töörahvale
ei saaks"²⁾ maskeerisid sellega ameerika imperialismi tõe-

---

1) Kristlike noorte naisühingute liit Eestis. 1931. aas-
ta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 11.

2) V. Kingissepp, Iseseisvuse ikke all, Tallinn 1953,
lk. 15.

lisi eesmärke ja lasksid siin viibinud sekretäride tegevust paista kõige paremast küljest. Juba 1921. aastal paljastas Viktor Kingissepp kodanluse sellist lõimitamist Lääne suurriikide ees. Ta märkis irooniliselt: "Teie vägeval liitriigil on teie "riigi" vastu vähemalt seesama lugupidamine ja viisakus, mis iga neegririigi vastu Aafrika rannal."¹⁾

Toodud mõtet tuleb silmas pidada ka käsitledes Ameerika ühingute rahalist abi Eesti kristlikele noorsoo-organisatsioonidele. Kodanlus meenutas alati suure tänutundega ookeanitagust toetust. Seda reklaamiti Ühendriikide tänuväärse abina kogu eesti rahvale. Tuleb märkida, et kodanlusel oli selleks ka küllaltki palju põhjuseid. Üheks põhjuseks oli eesti kodanluse majanduslik nõrkus. Lisaks ameerika rahadega töötavatele palgalistele sekretäridele, anti USA vastavatelt ühingutelt Eesti kristlikele noorsoo-organisatsioonidele ka rahalist abi, mis tuleb ilmsiks eriti sõjajärgse revolutsioonilise kriisi lõpuaastail. Pealegi puhkes kodanlikus Eestis, erinevalt enamikest kapitalistlikest riikidest 1923. aasta suvel majanduskriis, mille kulminatsioonipunkt oli 1924. aastal. Sellest tingituna on selge, miks kodanlus palus Ameerika Ühendriikidelt rahalist toetust kristlike noorsooühingute elustamiseks. Näiteks kui Tartu NMKU pidi saama uued ruumid Vallikraavi tän. 19, 21 ja 23 olevatesse majadesse, siis osutus majade ja krundi hind - 58 296 krooni - niivõrd kõrgeks, et kohalikud tegelased

---

¹⁾V.Kingissepp, Võitlus Ameerika-Inglise imperialistide ja nende käsilaste vastu, Tallinn 1953, lk. 96.

olid sunnitud seda raha paluma Ameerika Noorte Meeste Kristlikult Ühingult. Alles nimetatud summa saabumisel võis Tartu meestühing 12. juulil 1924. aastal need majad omale osta¹⁾.

Eriti ulatuslikuks muutus USA rahaline abi Eesti kristlikele noorsoo-organisatsioonidele kapitalismi ajutise, ebakindla stabilisatsiooni perioodil. Ulemaailmse majanduskriisi saabudes 1929. aastal vähenes see abi aga järsult. Näiteks 1932. aastal moodustas Tallinna KNNÜ sissetulekust Ameerika vastava ühingu toetus ainult 12 %.²⁾ Kuigi meil puuduvad andmed Ühendriikide toetuse kohta kriisieelsel perioodil, võib oletada, et see oli tunduvalt suurem võrreldes 1932. aastal Tallinna KNNÜ-le antava abiga. Mille muuga saakski seletada 1929. aastal Eesti kristlike noorsooühingute poolt väljaantud iga-aastase palvenädala programmi ühte teesi. Viimases soovitati palvetada selle eest, "et rahalised raskused, mis mõne viimase aasta jooksul on takistanud Ameerika ühingute tööd väljaspool oma kodumaad, kõrvalduksid ja see töö uuesti laiemad piirid võiks omandada."³⁾ Järgneva aasta palvenädala programmis räägiti: "Ühendriikide NMKU seisund teiste maade ühingute vastu on viimastel aastatel muutunud. Palugem, et nad jätkaksid oma vähemate vendade toetamist Euroopa maades."⁴⁾ Ameerik

1) Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938, lk. 8.

2) Tallinna KNNÜ 1932. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1933, lk. 19.

3) Palve nädal 10.-16. nov. 1929, Tallinn 1929, lk. 7.

4) Palve nädal 9.-15. nov. 1930, Tallinn 1930, lk. 8.

rika toetuse vähenemine iga üksiku ühingu kohta Eestis on tingitud ka kohalike ühingute arvulisest kasvust.¹⁾ Kuigi kriisiaastail jätkus abi andmine Tallinna ning Tartu mees- ja naisühingutele, pidid USA vastavad organisatsioonid toetama ka teisi, alles loodavaid kristlikke noorsoo-organisatsioone Eestis. Nii näiteks soodustati kristlike naisühingute teket Eesti väiksemates keskustes neile teatud summade andmisega. Need rahad kanti Eesti Kristlikkude Noorte Naisühingute Liidu arvele. Liidu juhtkond opereeris saadud summadega vastavalt oma äranägemisele. Ulevaate naisühingute liidule 1931-1933. a. antud toetuse suurusest saame järgnevast tabelist. Teiste aastate kohta puuduvad andmed.

Aastad	1931 ²⁾	1932 ³⁾	1933 ⁴⁾
Liidu eelarve tulude osas	7613	7871	7040
Ameerika toetuse suurus	2512	5687	4756
Ameerika toetuse protsent eelarvest	36	72	68

Nagu selgub, oli Ühendriikide toetus kõige suurem 1932. aastal. Esitatud 5687 kroonile, mis võrdus sel ajal 1525 dollariga⁵⁾, tuleb juurde lisada veel 1031 dollarit, mis

1) Palve nädal 9.-15.nov. 1930, Tallinn 1930, lk.8; sellest vt. lähemalt lk. 28.

2) Kristlikkude noorte naisühingute liit Eestis. 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 10.

3) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis. Esimehe ülemaaline kongress. 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 21.

4) samas, lk. 22.

5) samas, lk. 21.

moodustus eelnevate aastate jooksul Londoni panka kogunenud Ameerikast Eesti ühinguile saadetud toetussummade ülejäägist. Selle summa andis Ameerika KNNU 1932. a. kevadel üle Eesti naisühingute liidule.¹⁾ Nagu selgub, toetasid Ameerika ühingud kristlikku naisliikumist Eestis 1932. a. ca 10 000 krooniga. On selge, et taoline finantsabi Eesti kodanlusele teenis kapitalismileeri tugevdamise huve. Kuid samal ajal mõjus see halvavalt ka Ameerika oma ühingute majandusele. Sellest tingituna lõpetati toetuse andmine kristlikule noorsooliikumisele Eestis 1. jaanuaril 1934. aastal.²⁾

Ameerika Ühendriikide organiseeriv ja suunav külg tuleb Eesti kristliku noorsooliikumise arengus ilmsiks ka peale ülemaailmse majanduskriisi aastaid. Kristlikud noorsooühingud USA-s, peale nende alaliste tööjõudude lahkumist Eestist, toetasid siinset tööd mitmesuguste soodustuste näol kohaliku kaadri kasvatamisel.³⁾ Rahvuslike tegelaste kasvatamisele pöörasid Ühendriikide tegelased tähelepanu juba kapitalismi ajutise stabilisatsiooni perioodil. KNNU ja KNNU ülemaailmsete komiteede vahelttalitusel saadeti mitmeid tegelasi Eestist Ameerikasse õppima. KNNU ülemaailmsel konverentsil, mis peeti 1926. aasta sügisel Helsingis, pakuti kahele Tallinna ühingu tegelasele Mastile ja Niilerile, võimalust kaheaastase erihariduse omandamiseks Springfieldi kehakasvatuse ülikoolis (USA).⁴⁾ Herbert Niiler

1) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis. 1932.-33.-34. aastate tegevuse aruanne, Tallinn 1934, lk. 4.

2) ENSV ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 1, lk. 8.

3) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 17, l. 27.

4) "Kolmnurk" nr. 2, 1931, lk. 14.

lõpetaski 1928. aasta kevadel nimetatud ülikooli ning asus Tartu meesühingu juurde tööle sporditöö juhina.¹⁾ Ameerikas õppis kahekümnendate aastate lõpul ka pärastine Tallinna NMKU üldjuht H. Tõnisson. Viimase tegevus Ameerikas kajastab eriti hästi eesti kristlike noorsoo-organisatsioonide sõltuvust USA-st. Nii näiteks kirjutati meesühingute ajakirjas "Kolmnurk": "Ameerikas õppiva ühingu tegelase H. Tõnissoni kaasabil läks korda saada Ühendriikide käsitöö levitamise keskorganisatsioonilt üle 700 plaani käsitöösesevete valmistamiseks mitmesugustel aladel, nagu puutöö, nahatöö, metalli väljasaagimine jne."²⁾ See näide kinnitab meile veel kord, kui võrd eesti kodanlus lõmitas lääne imperialistide ees. Selle asemel, et kasutada seda rikkalikku materjali, mida pakub meie oma rahvakunst rahvusliku nahk-, metall-, puuehistöö jne. viljelemiseks, otsustati kasutada võõraid "plaane", rahvakunstile mingit tähelepanu osutamata.

Eestlaste poolt võeti osa ka väliskonverentsidest ja ülemaailmsete liitude poolt korraldatud kursustest. Nagu teada, oli eesti tegelasil võimalus saada treeningut Ameerika KNNU treeningukoolis ja Columbia ülikoolis. Nii näiteks andis Põhja-Ameerika Ühendriikide KNNU rahvuslik komitee 1928. aastal Tallinna KNNU üldsekretärile H. Põllule 1-aastase stipendiumi, et viimane saaks õppida New-Yorgi KNNU rahvuslikus kasvatuskoolis.³⁾ 1932. aastal oli rahvusvahelise Dow-stipendiumi üheks saajaks tallinlane Ella Kirschbaum, mille jär-

1) Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928, lk. 5.

2) "Kolmnurk" nr. 1, 1929, lk. 11-12.

3) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 2.

gi ta sai õiguse õppida Ameerika KNNU sekretäride rahvuslikus kutsekoolis.¹⁾ 1933. a. sügisest kuni 1934. a. sügiseni õppis Springfieldis Lutheri vabriku NMKU üldsekretär Fred Relve.²⁾

Käsitledes välismaalaste osa Eesti kristlikule noorsoolikumisele juhtide kasvatamisel oleks väärt^u sõnutada ainult ameeriklaste tegevust. Eelpool nägime, et ülemaailmne majanduskriis 1929-1932 mõjus halvavalt ka USA ühingute majanduselu. Sellest tingituna hakati Eestist rahvuslikke tegelasi saatma üha rohkem mitmesugustesse Euroopa riikidesse. Näiteks 1928-1929 õppis Tallinna KNMU poisteosakonna abisekretär A. Kungs Šveitsis.³⁾ Ajavahemikul 1929-1930 õppis sama ühingu sama osakonna sekretär A. Sakkeus Inglismaal. Ta kutsuti Šoti KNMU poolt üheks aastaks Edinburghi kõrgemasse õpetajate seminari õppima.⁴⁾ Peale kristlike meesühingute liidu loomist Eestis saadeti eelnimetatud liidu peasekretär Tõnisson 3 nädalaks Poolasse ja Tšehhoslovakkiasse, et tutvuda sealsete ühingute tegevusega ning hankida kogemusi liidu juhtimiseks⁵⁾. 4.-8. juunini 1935. a. toimus Tšehhoslovakkias pärast I maailmasõda tekkinud NMKU-te juhtide konverents. Seda üritust toetasid NMKU maailmaliit ning Ameerika mees-

---

1) "Kolmnurk" nr. 6, 1931, lk. 76.

2) "NMKU Teated" nr. 1, 1933, lk. 3 ja nr. 1, 1935, lk. 3; Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 8.

3) "Poisteleht" nr. 6, 1932, lk. 6.

4) Sealsamas; "Kolmnurk" nr. 1, 1929, lk. 9.

5) "NMKU Teated" nr. 4, 1934, lk. 32.

ühing. Peale nende esindajate viibisid konverentsil veel Eesti, Läti, Poola, Tšehhoslovakkia, Jugoslaavia ja Itaalia kristlike meesühingute juhid. Eestit esindasid NMKU Liidu esimees Kuuskmaa ja peasekretär Tõnisson.¹⁾

30-ndate aastate keskel võib eesti kodanluse juures tähele panna apelleerimist Taanile. Taanis, mis oli tugeva põllumajandusliku kallakuga maa, nähti teatud eeskuju majanduse edendamises. Selle kõrval pidasid siinsed kristliku noorsooliikumise tegelased ka Taani vastavate ühingute organiseerimist eeskuju järgimise vääriliseks. Juba 1924. a. käisid Tallinna KNMU tegelased Schmuul ning Lepp Taanis ja Rootsis kogemusi omandamas.²⁾ Kuid nagu öeldud, saabus nn. Taani-vaimus 30-ndate aastate keskpaiku. 1933. a. käis seal Eesti NMKU esindajana isiklikult piiskopp Rahamägi, kes võttis osa suurest NMKU konverentsist Nyborg Strandis.³⁾ Järgmisel aastal sõitis Taani NMKU kutsel ja kulul sinna Tartu ühingu peasekretär H. Niiles.⁴⁾ 1935. aastal läks Taani USA ühingu rahadega M. Grünberg Tallinna naisühingust. Tagasiteel 1936. a. külastas Grünberg veel Norrat, Rootsit ja Soomet, et tutvuda Skandinaaviamaade maühingute tööga.⁵⁾

Taolisi näiteid võib tuua rohkesti. Ainuüksi 1939. aastal käis välismaal õppimas 5 Eesti KNNU Liidu juhtivat tegelast.⁶⁾

---

1) "NMKU Teated", nr. 6, 1935, lk. 19.

2) Noortemeeste Kristliku Ühingu Kuukiri, aprill 1924.

3) "NMKU Teated" nr. 1, 1933, lk. 2.

4) Samas nr. 3, 1934, lk. 29.

5) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 15, l. 40 ja toim. 16, l. 23.

6) Samas toim. 91, l. 7-8 ja toim. 17, l. 23 ning 26.

Kõigest eelpooltoodust järeldub, et lääneriikide tugevamad kristlikud noorsoo-organisatsioonid pöörasid suurt tähelepanu rahvusliku kaadri kasvatamisele, kes oleks suuteline osa võtma kristlike noorsooühingute tööst isegi rahvusvahelises ulatuses. Need püüdlused kandsid ilmselt küllaltki head vilja. Ega asjata ei lubatud Tallinna KNNU juhatajat Ella Kirsi puud (Kirschbaum) osa võtta 1939. aasta juuni algul peetud ülemaailmse KNNU juhatuse koosolekust Genfis. Tallinna ühingu üldsekretäril Gerda Paulsonil avanes võimalus osavõtuks ülemaailmse KNNU poolt korraldatud ühingute tegelaste kursusest Mt. Pelerinis ning töötamiseks ülemaailmse KNNU juhatuses.¹⁾ Sama aasta suvel valiti Tallinna naisühingu abijuhataja Marta Arike isegi Amsterdams peetud noorte konverentsi üheks juhiks.²⁾

Nagu eelnevalt nägime, etendasid Ameerika Ühendriigid kõige tähtsamat osa kristliku noorsooliikumise arengus Eestis. Nende palgalised sekretärid ning rahaline toetus kujutasid endast tänuväärset abi eesti kodanlusele. Viimane pidas tiheadat kontakti ka kristliku noorsooliikumise keskusega Genfis. Genfist saadi küllaltki palju juhiseid ning näpunäiteid töö organiseerimiseks. Igal aastal saatsid rahvuslikud tegelased sinna aruandeid, millede alusel organiseeriti Eesti ühingute toetamist nii rahaliselt kui ka juhtidega. Eesti naisühinguid külastanud välismaiste tegelaste arvu kohta annad ülevaate järgmine tabel:

---

1) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1939. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1940, lk. 4.

2) "KNNU Teated", märts 1939, lk. 15.

Aastad	1927 ¹⁾	1928 ²⁾	1929	1930 ³⁾	1931 ⁴⁾	1932 ⁵⁾
Eestit külas- tanud välis- maalaste arv	7	9	-	8	4	6

	1933	1934 ⁶⁾	1935 ⁷⁾	1936 ⁸⁾	1937 ⁹⁾	1938 ¹⁰⁾	1939 ¹¹⁾
	-	3	6	5	6	4	2

Nagu selgub, külastas igal aastal Tallinna KNNU-d ning seoses sellega ka teisi Eesti naisühinguid keskmiselt 4-5 välismaalast. Raskuste ületamiseks kaadri osas kutsuti Eestisse lisaks eelpoolmainituile veel Riias töötav Ameerika palgaline sekretär M. Hamlen. See toimus peale seda kui

1) Kristliku noorte naisühingu 1927. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1928, lk. 3 ja 7.

2) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 3.

3) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 3.

4) Lühike ülevaade Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 10-aastasest arenemiskäigust ja 1931. aasta aruanne, Tallinn 1932, lk. 14-15.

5) Tallinna KNNU 1932. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1933, lk. 4.

6) Tallinna KNNU 1934. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1935, lk. 5.

7) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1935. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1936, lk. 5.

8) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1936. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1937, lk. 5.

9) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1937. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1938, lk. 5.

10) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1938. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1939, lk. 5.

11) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 17, l. 22.

Mitchell oli 1932. aastal Eestist ära kutsutud.¹⁾

Meesühinguid külastas samuti arvukalt välismaiseid tegelasi. Näiteks 1933. a. külastasid Tallinna ühingut NMKU maailmaliidu tegelane dr. D. Dawis, Taani NMKU skautide juht Ipsen ja Helsingi NMKU esimees prof. Sulin. Nende siinviibimise puhul korraldati mitmeid nõupidamisi meesühingute tegelastele.²⁾ Aasta hiljem käis Eesti meesühinguid inspekteerimas 6 välismaalast.³⁾ Eriti tähtis koht on nn. Balti NMKU suurlaagrel, mis toimusid igal aastal alates 1923. aastast vaheldumisi Eestis ning Lätis. Osavõtt mainitud suvelaagreist muutus eriti ulatuslikuks kriisiaastail. Suuremate riikide ühingute lektoreil ei tarvitsenud siis enam majandusliku kokkuhoiu mõttes sõita ühest riigist teise, vaid nad täitsid oma ülesande väikeriikide esindajate kokkutulekul. Nii toimus näiteks 6. kokkutulek 1928. a. suvel Tartus ja sellest võttis kuulajatena osa tegelasi Eestist, Lätist, Poolast ning Soomest.⁴⁾ 1929 - 1930 ilmneb selgekujuliselt välisriikide tahe kontrollida Eesti noorsooühinguid. Näiteks 1929. aastal käis Eestis esindajaid kõigist tähtsamatest suurriikidest: Devert - Prantsusmaalt, Dietz - Ameerika Ühendriikidest, Reinecke - Saksamaalt⁵⁾ jne. Võib oletada, et suuremate kapitalistlike maade esindajad käisid Eestis

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 14, l. 41.

2) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 8.

3) "NMKU Teated" nr.-d. 1, 7, 8, 10, 1934, lk.-d. 18, 43 ja 46, 48 ja 49, 56.

4) "Edule" nr. 6, sept. 1928.

5) Tallinna KNNU 1929. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 3.

kristlike noorsooühingute maski varjus, et õppida tundma kohalikke turustamisvõimalusi ületoodetud kaupade realiseerimiseks, et tutvuda kohaliku töölistkonna elu-olu ning poliitilise meelsusega jne. Ent kapitalistliku konkurentsi pinnal ei tekkinud Eestis tõsist vastuolu rahvusliku ja välismaise imperialistliku kapitali vahel. Seda tingis Nõukogudemaa vahetu naabrus. Eesti kodanlus pidi leppima teisejärgulise tähtsusega positsioonidega. Vastasel korral oleks ta kaotanud Lääne reaktioonäärade toetuse ja koos sellega ka oma võimu.¹⁾ Kristlike noorsooühingute tegelased püstitasid iseseisvuse nimel demagoogilisi loosungeid töölistkonna olukorra parandamisest. Juba 1921. aastal paljastas V. Kingissepp taolise vale. Ta rõhutas: "... pange iseseisvusesse see klassiline sisu, mis tal on, ja kõik see, mis iseseisvuse ja rippumatuse tühja sõnakõlksu seisukohalt vaadatuna paistab õnnemänguna, õnnekättimisena, kõietantsuna - tuleb ilmsiks soliidse järjekindla klassisõjana töörahva revolutsiooni vastu, käsikäes ja külge külge vastas kogu maailma kontrrevolutsiooniliste jõududega."²⁾

Tehes peatüki esimesest osast kokkuvõtliku järelduse, võime öelda, et kristlikud noorsooühingud olid selleks letiks (ühiks paljudest), mille peal kodanlus müüs läänele maha Eesti sõltumatuse ning töötavate hulkade võitlusmeele. Viimati öeldu käib eriti Ameerika Ühendriikide kohta, sest kristlikule noorsooliikumisele aitasid jalad alla saada just USA vas-

---

1) A. Liebman, Eestimaa Kommunistliku Partei..., lk. 28.

2) V. Kingissepp, Iseseisvuse ikke all, Tallinn 1953, lk. 173.

tavate organisatsioonide palgalised sekretärid. Kahekümnendate aastate teisest poolest alates toetasid Ühendriigid siinset liikumist ka rahaliselt. Selline abi vältas kuni kolmekümnendate aastate keskpaigani, mil ameeriklaste juhtimisel oli üles kasvatatud Eesti kristlike noorsooühingute juhtiv rahvuslik kaader.

2. Kristlike noorsoo- organisatsioonide levik ja struktuur.

Kodanliku Eesti poliitilises elus toimus pidev võitlus mitmesuguste erakondade vahel. Keskne koht poliitiliste parteide hulgas kuulus põllumeestekogudele. Vaimulike poliitiliseks parteiks oli kristlik rahvaerakond, mis asutati 1919. aastal lihtsameelsete usklike hääle pöödmiseks ja oma huvidele vastava poliitika teostamiseks. Tuleb aga rõhutada, et see partei ei saavutanud kodanliku diktatuuri perioodil sellist mõju, nagu ta ihaldas. Kuid ta ei loobunud võimu taotlemast ja mõnigi kord õnnestus tal enda kätte saada mõnda ministrikohta. "Riigipiruka" juurde pääsemiseks püüdis kristlik rahvaerakond oma konkurente, teisi parteisiid üle trumbata andes rahvale kõikvõimalikke lubadusi. Elanikkonna seas tehtava agitatsioonitöö hoogustamiseks hakati soodustama kristlike noorsooühingute loomist. Kristlik rahvaerakond püüdis mainitud noorsoo-organisatsioonidest teha omale soodsat ning ustavat taimelava. Nagu eelnevalt nägime, olid kristlikud mees- ning naisühingud loodud ameeriklaste toetusel juba 1920. ning 1921. aastal Tallinna ja Tartusse. Tartu meesühingu tegevusele kõigiti vastavad ruumid üüriti Tööstus-Kaubanduskojalt Kompanii tän. 1 (praegu Hariduse tän.), kuhu sisustati võimla, klubiruumid, raamatukogu¹⁾ jm. Mida nimetatud organisat-

1) Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938, lk. 5.

sioon endast kujutas, sellele küsimusele leiame kaudse vastuse organisatsiooni põhikirjast, mis võeti vastu 14. apr. 1923. aastal Tartu-Võru Rahukogus¹⁾, ja mille järgi: "Noortemeeste Kristlik Ühing on vabatahtlik meeste ja poiste koondis, mille eesmärgiks on ühiselt hoolitseda kehalise, mõistuslise ja vaimse arengu eest ja levitada kristlikku iseloomu ja ideaale."²⁾

Eriti vajalikuks pidas kodanlus oma ideoloogia külvamist tööliiskonna seas. Sellest tingituna on ka selge, miks 1923.a. sügisel avati Tallinna NMKU osakond Lutheri vabriku juurde.³⁾

Kuni 1929. aastani oli kristliku meesühingu töö koondunud peaasjalikult kahte linna - Tallinna ja Tartusse. Kõige rohkem võib täheldada ühingute arvulist juurdekasvu kriisiaastail. Nii loodi uus NMKU 13. jaan. 1929. aastal Mihklis, Läänemaal, kus kristlikke ideid pooldavaid noori oli asutamiskoosolekule kogunenud 21. Otsustati alata tegevust neljal alal (sport, usuline töö, haridustegevus, kultuuritegevus)⁴⁾. 10. veebr. 1929. aastal toimus Võru NMKU asutamiskoosolek.⁵⁾ Eriti märkimisväärse asjaoluna tuleb rõhutada kristliku meesühingu asutamist Kreenholtis 1930. aasta lõpus. Umbes samal ajal pandi alus veel teise Narva tööstuse - Kalevi- ja Lina-

---

1) Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938, lk. 5-8.

2) "Edule" nr. 1, 1928, lk. 2.

3) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 16.

4) "Edule" nr. 1, 1929, lk. 7.

5) Samas, nr. 2, lk. 18.

vabriku NMKU-le.¹⁾ Kahekümne date aastate lõpus loodi meesühingud veel Valgas, Tõrvas, Jõhvis ja Peetris.²⁾ Kriisiaastail püüti eriti rohkesti asutada ühinguid maale, sest seoses tööpuudusega pidi ju kuidagi paralüseerima maakehvestu rahulolematust. Selles osas püüdis kodanlusele teeneid osutada näiteks Järva-Peetri praost Beermann, kelle algatusel asutati seal 1930. aasta kevadel NMKU. Beermann pööras peatähelepanu osakondade organiseerimisele külades (Amblas, Päänurmes, Silmsis, Esnas).³⁾ Lõuna-Eesti NMKU konverents Võrus 1931. aasta septembris toonitas NMKU asutamise vajadust Petserisse.⁴⁾ Kodanlus püüdis eriti aktiivselt tegutseda just Lõuna-Eestis. Arvatavasti olid kodanlikud tegelased veendunud, et Lõuna-Eesti elanikkonda, kus enamuses on maarahvas, on kergem suunata kristlike noorsooühingute ridadesse. Pealegi olid siin vastuolud külas teravamad kui mujal. Et töö selles piirkonnas areneks elavamalt, moodustati 1. märtsil 1931. aastal Valgas Võru, Tõrva ning Valga NMKU esindajate poolt Lõuna-Eesti NMKU komitee.⁵⁾

Eelpooltoodust kokkuvõtet tehes võime Eestis tegutsenud meesühingud liigitada järgnevalt: suuremate linnade ühingud, väikelinnade ühingud, vabrikute juures töötavad töölisühingud ja maayhingud. Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute tekkimisega

---

1) "Kolmnurk" nr. 2, 1932, lk. 24 ja Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 18.

2) Tartu Noorte Meeste Kristlik Ühing 1930. aastal, Tartu, 1930, lk. 2 ja Noorte Meeste Kristlik Ühing Tõrvas, Tõrva 1938.

3) "Kolmnurk" nr. 9, 1930, lk. 107.

4) "Kolmnurk" nr. 8, 1931, lk. 100.

5) Samas nr. 3, lk. 39.

mitmes kohas tõusis üles vajadus nende koostöö järele. Eesti NMKU Liidu organiseerimisele asuti juba 1926. aastal, kuid laiaulatuslikumalt algas liidu töö alles 1931. aastal pärast esimest üleriiklikku kongressi, mis peeti Tartus 4.-6. jaan. 1931. a. Kuni 1931. aastani töötas ajutise liidu juhatuse esimehena prof. P. Põld ja peasekretärina H. S. Gott. Kongressil valiti surnud Põllu ning Eestist peatselt lahkuva Gotti asemele vastavalt Rahamägi ning Tõnisoo (Tõnisson). 1933. aastal asendas Rahamäge, kes oli piiskopiks saanud, advokaat Kuuskmaa.¹⁾ Üldse tegutses Eestis enam-vähem pidevalt 10 Noorte Meeste Kristlikku Ühingut. Need olid: Tallinnas, Tartus, Narvas, Viljandis, Valgas, Võrus, Tõrvas, Põlvas, Petseris ja Koerus.²⁾ Mainitud organisatsioonid lõpetasid oma tegevuse peale 1940. aasta revolutsioonilisi sündmusi. 2. aug. 1940.a. toimus Eesti NMKU Liidu juhatuse koosolek, kus otsustati likvideerida meesühingute liit koos sellesse kuuluvate ühingutega.³⁾

Käsitledes kristlike noorsooühingute levikut, ei saa märkimata jätta vastavat liikumist Tartu ülikooli üliõpilaste seas. Kodanlikus ülikoolis tegutses 71 mitmesugust üliõpilasorganisatsiooni. Kristlikku tööd arendasid järgmised üliõpilasseltsid: Eesti Kristlik Üliõpilasühing, mis registreeriti 19. apr. 1921. a., 29. sept. 1922 loodi Kristlik Vene Üliõpilaste Ühing ja 15. maist 1925. a. alates Kristlik Naistüliõpilaste Ühing. Et paremini organiseerida kristlikku noorsooli-

---

1) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk.18.

2) ORRKA, f. R-1004, nim. 1, toim. 1, l. 6.

3) Samas.

kumist üliõpilaskonna seas, selleks loodi esitatud kolme üliõpilasühingu vahel Kristlik Üliõpilaste Liit, mis registreeriti 29. mail 1925. aastal.¹⁾ Lisaks sellele arendas ka Tartu NMKU alates 1930. aasta sügisest oma tegevust ülikoolis.²⁾ Taoline liigne killustatus likvideeriti 1933. a. sügissemeserial, mil peeti esimene ühine piibliring Tartu NMKU üliõpilasgrupi ja Eesti Kristliku Üliõpilasühingu meesliikmeskonna vahel.³⁾

Järgnevalt peatuksime kristlike naisühingute leviku juures. Eelnevalt me teame juba, et esimene kristlik naisühing Eestis loodi 1921. aasta veebruaris Tallinnas kohalikest jõududest moodustatud juhatajate kogu ja kahe Ameerika nõuandva kutselise tööjõu, Belle Rowleni ning Martha Pratti, juhtimisel. Samal aastal loodi vastav ühing ka Tartus. Esimestel tegevusaastatel pandi kummaski ühingus suuremat rõhku kursuste ning loengute korraldamisele. Et mõlemate linnade ühingud olid samasihilised, tunnistas 1925. aastal loodud organisatsioon - Tallinn-Tartu KNNÜ ühistöö, mida juhtis vastav nõukogu.⁴⁾ Vajaduse taolise koostööorganisatsiooni järele tingis kristlike naisühingute noorus ning nõrkus, mis omakorda ähvardas kujuneda eeltingimuseks vastava liikumise vähesele juurdumisele aga ka väljasuremisele. Kodanliku Eesti põhiseadus nägi ette ühingute koondise registreerimisel vähemalt kolme ühingu liitu. Seega polnud eelpooltoodud "ühistöö" veel ametlikult tunnusta-

---

1) Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919-1929, Tartu 1929, lk. 413 ja 415 ning ORRKA, f. 862, nim.1, toim.67, l. 1.

2) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 39.

3) "NMKU Teated" nr. 3, 1933, lk. 11.

4) Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931, lk. 49.

tud kogu. Seda takistust ruttasid vastavad tegelased ületama sel teel, et asutasid 14. oktoobril 1928. aastal Pärnus KNNÜ.¹⁾ Uhelaadne tegevus Tallinna, Tartu ja Pärnu kristlikes naisühinguis sai aluseks hiljem loodud naisühingute liidule. Esimalt moodustati põhikirja komisjon, kes töötas 1930. aasta jooksul põhikirja kallal, mis valmis lõplikul kujul 1931. aasta kevadeks ja registreeriti ametlikult 15. apr. 1931.a.²⁾ Liidu asutajad olid seega Tallinna ja Tartu KNNÜ, kuna Pärnu ning Narva KNNÜ astusid liidu liikmeiks 1931. aasta sügisel.³⁾

KNNÜ-de levikut kodanlikus Eestis aitab paremini selgitada järgmine kokkuvõtlik tabel:

Aasta	Koht, kus tekkis naisühing.
1921	Tallinn ⁴⁾ , Tartu ⁵⁾
1928	Pärnu ⁶⁾
1930	Narva ⁷⁾ , Koeru ⁸⁾ , Kohila ⁹⁾

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 65, l. 355.

2) Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931, lk. 49.

3) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis. Esimene ülemaaline kongress, 1931.aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 60.

4) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 434.

5) Samas, toim. 67, l. 39.

6) Samas, toim. 65, l. 355 ja Tallinna Kristliku Naisühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 25 ning Kristlikkude noorte naisühingute liit Eestis. 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 1.

7) ORRKA, f. 859, nim. 1, toim. 40, l. 3.

8) Kristlikkude noorte naisühingute liit Eestis, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 2.

9) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 65, l. 11.

1931	Võru ¹⁾ , Valga ²⁾ , Narva KKNÜ osakond Kalevivabrikus ³⁾
1932	Rõuge ⁴⁾
1933	Viljandi ⁵⁾ , Haapsalu ⁶⁾
1934	Rakvere ⁷⁾ , Tallinna KNNÜ osakond Koplis ⁸⁾
1937	Pärnu KNNÜ osakond Sindis ⁹⁾
1939	Tallinna KNNÜ osakond Lasnamäel ¹⁰⁾

Toodud tabel ei kajasta aga täiel määral kristliku naisliikumise levikut kodanlikus Eestis, sest suuremate linnade ning alevite kõrval organiseeris kodanlus taolisi ühinguid veel väiksemates keskustes. Alevikes, asundustes ja külades loodi kristlikud noorsoo-organisatsioonid enamuses kirikute juurde ning nende tegevust juhtisid kohalikud pastorid. Kristlik noorsooliikumine maal, mis ühendas endas mõlemast soost noori, hakkas eriti elavalt levima kolmekümnendatel aastatel. Siinjuures tuleb põhjustena silmas pidada selliseid asjaolusid, nagu ülemaailmne kriis ning sobivate organisaatorite vähesus kahekümnendatel aastatel. Maahingutele kaadri ettevalmistamise ülesannet täitis vägagi edukalt Tartu ülikooli usu-

1) Kristlikkude noorte naisühingute liit Eestis, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 2.

2) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 67, l. 245.

3) Samas, toim. 40, l. 4 ja 59.

4) Samas, toim. 66, l. 2.

5) Samas, toim. 14, l. 60.

6) Samas, toim. 64, l. 80.

7) Samas, toim. 65, l. 485.

8) "KNNÜ Teateid", märts 1939, lk. 10.

9) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 294.

10) "KNNÜ Teateid", märts 1939, lk. 10.

teaduskond. Meenutame veel, et ülikoolis tegutsesid mitmed kristlikud üliõpilasorganisatsioonid, mis valmistasid üliõpilasi teoreetiliselt ette tulevaseks töötamiseks maal. Kuna ajavahemikul 1919 - 1929 lõpetas Tartu ülikooli usuteaduskonna kokku 82 inimest,¹⁾ siis oli see küllalt piisav arv, et rahuldada kodanluse vajadusi kristlikku noorsooliikumist organiseeriva kaadri järele. 5. apr. 1930 loodigi näiteks Rakvere ev.-lut. koguduse juurde vastav noorte ühing.²⁾ Karula Kristlik Noorte Ühing asutati 1931. a. sügisel.³⁾ 1933. aasta veebruaris kasvas Koeru KNNU ümber koguduse juures tegutsevaks noorte ühinguks⁴⁾, sest kristlikku noorsooliikumisesse tõmmati kaasa ka meessoost noori. 14. mail 1936. asutati Põlva Kristlik Noorte Ühing⁵⁾ ja 10. dets. 1938 loodi samanimeline organisatsioon Kiviõlis⁶⁾.

KNNU-d Eestis, nagu meesühingudki, likvideeriti 1940. aasta augustis. Naisühingute liidu juhatuse viimane koosolek toimus 15. aug. 1940. a. Sellest võttis Haridusministeeriumi esindajana osa ka P|aul| Rummo, kes tutvustas koosolijaid muudatustega noorte organiseerimistöös ning esitas uusi põhimõtteid noorsoo-organisatsioonide edasises arengus. Koosolek, arvestades eesti rahva elus toimunud suuri muudatusi, otsustas likvideerida KNNU Liidu, Tallinna KNNU ja kõik teised

---

1) Eesti Navariigi Tartu Ülikool 1919-1929, Tartu 1929, lk. 131.

2) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 65, l. 596.

3) Samas, l. 3 ja toim. 14, l. 53.

4) Samas, l. 3 ja toim. 14, l. 53.

5) Samas, toim. 65, l. 473.

6) Samas, toim. 64, l. 187.

kristlikud naistühingud.¹⁾ Kristlikkude Noorte Naistühingute Liit Eestis ja kõik liitu kuuluvad kristlikkude noorte naiste ühingud suletigi sisekaitseülema H. Habermani otsusega nr. 598-Sk 27. augustist 1940.a.²⁾

Et paremini mõista kristlike noorsooühingute olemust kodanlikus Eestis, oleks otstarbekas tutvuda lähemalt nende organisatsioonide struktuuriga. Nii mees- kui ka naisühingud olid üles ehitatud põhiliselt ühesuguse skeemi järgi. Vastavalt kodanliku Eesti seadusele oli registreeritud noorsooühing sõltumatu organisatsioon, kellel oli õigus sidet pidada sõsarühingutega nii sise- kui ka välismaal. Ühingu liikmeskond valis juhatajate kogu, see omakorda täidesaatva toimkonna. Esimest võiks nimetada seadusandlikuks ja teist täidesaatvaks organiks. Igal toimkonnal olid omad ülesanded teatud tööala suhtes (rahandus, liikmeskond, kehaline kasvatus, noorte töö jne.). Juhatajate kogulaialialioleku ajal asendas teda ühingu juhtimisel täidesaatev toimkond e. juhatus. Juhatus ja toimkondade otsuste ellurakendamist kontrollis sekretäride kogu, mille juhiks omakorda oli üldsekretär.³⁾ Koos ühingu juhatajaga oli üldsekretär kõigi toimkondade mitteametlik liige. Teistel sekretäridel, kes töötasid toimkondadega, oli igalhel erilised ülesanded, millede täitmise eest nad vastutasid.⁴⁾ Tallinna KNNÜ-s tegutsesid 1931. aastal näiteks järgmised toimkonnad:
usulise kasvatus toimkond, liikmete toimkond, sotsiaaltöö-

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 1, l. 577.

2) Samas, f. 866, nim. 2, toim. 4, l. 9.

3) Tartu Kristlik Noorte Naiste Ühing 1921-1936, Tartu 1936, lk. 12.

4) "Kolmnurk" nr. 4, 1930, lk. 39.

toimkond, tervishoiutoimkond ja kirjanduse toimkond.¹⁾

Kõigile kristlikele noorsooühinguile oli iseloomulik nn. klubide olemasolu. Klubid moodustati ühingus liikmete poolt ja neid varustas asjatundjate juhtidega sekretäride kogu. Klubid olid oma iseloomult kahesugused. Ühed taotlesid ühekülgset tegevust (auto-klubi), teised aga neljakülgset tegevust - usulist, hariduslikku, sportlikku ning seltskondlikku tegevust, mida juhtisid vastavad komisjonid. Parema ettekujutuse neljakülgse tegevusega klubist ning ta administratsioonist annab järgmine skeem:²⁾

		Klubi juht	
Ju- ha- tus	Esimees	Usuline komisjon	Hariduskomisjon
	Abiesimees		
	Sekretär	Kehalise kasva- tuse komisjon	Seltskondliku töö komisjon
	Laekur		
Varahoidja			

Rääkides kristlike noorsooühingute struktuurist tuleb antud küsimusele läheneda veel vanuselisest seisukohast. Kuna ühingute liikmeskond jagunes täiskasvanud ning noorliikmeiks, siis on selge, et ühtedega tehtav töö ei olnud sobiv teistele. Sellest tingituna jagati meesühingud kolme osakonda. Poiste osakonda kuulusid 12 - 18-a. vanused noorukid, noormeeste osakonnas tegutsesid 18 - 25 a. isikud ja meesteosakonda võisid kuuluda need, kes olid üle 25 aasta vanad.³⁾

Samasugust jaotuspriinti kasutati ka naisliikmete juures.

1) Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931, lk. 26-29.

2) Noortemeeste tegevus, Tallinn 1928, lk. 14.

3) Noortemeeste tegevus, Tallinn 1928, lk. 9.

KNNU-de alaealisi liikmeid (8 - 13 a. v.) nimetati "tähekes-
teks". Noorliikmeid (12 - 20 a. v.) kutsuti girl-reservideks.
1937. a. alates hakati neid nimetama "valvetarideks". "Hüüd-
sõna "ole valvel!" ja juhtnõör "Valvake ja paluge!" tähista-
sid KNNU püüet olla valvel usu, isamaa ning isiku suurte väärt-
uste eest."¹⁾ Viimaste all mõisteti väärtusi religioosses ja
natsionalistlikus mõttes. Kristlike naisühingute noorliikmed
saades täiskasvanuks töötasid järgnevalt mõni aeg nn. "ülemine-
ku klubidena". See oli neile katseajaks, mil selgitati välja
liikmete küpsus iseseisvalt täiskasvanud klubina tegutsemiseks.
Mainitud katseaeg kestis tavaliselt 4-6 kuud.²⁾ Kodanlik va-
litsus püüdis omakorda igati õhutada vaadeldavat noorsooliik-
umist. See väljendub progressiivsete massiorganisatsioonide
sulgemises ning kristlike noorsoo-organisatsioonide tegevuse
soodustamises. Näiteks siseministri määrusega 28. sept. 1925.
aastal otsustati sulgeda 47 seltsi ja ühingut (ametiühingud,
tööliseühingud), kuna nende tegutsemises olevat "avaldunud
püüdmine muuta olemasolevat riiklikku ja ühiskondlikku korda."³⁾
Kuni 1926. aastani tegutses Eestis 6 ülemaalist õpilasorgani-
satsiooni, mis olid haridusministeeriumis registreeritud ja
millede tegevusest kooliõpilasi lubati osa võtta. Need olid:⁴⁾

---

1) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1937. a. tege-
vuse aruanne, Tallinn 1938, lk. 9 ja ORRKA, f. 862, nim. 1,
toim. 17, l. 19.

2) "Kolmnurk" nr. 2, 1929, lk. 24.

3) Õ. Elango, Eesti kapitalismi ajutise, ebakindla sta-
bilisatsiooni aastail (1925-1929), Tallinn 1958, lk. 82-83.

4) Eesti. Maa, rahvas, kultuur, Tartu 1926, lk. 1015 -
- 1016.

- 1) Koolinoorsoo Keskliit,
- 2) Ülemaaline skautide maleva,
- 3) Ülemaaline girl-guide'ide maleva,
- 4) Eesti rahvuslikkude "Noor-Seppade" maleva,
- 5) Eesti noorsoo karskusliit,
- 6) Eesti koolinoorsoo spordiliit.

1936. aastast alates kuulus nende noorsoo-organisatsioonide hulka ka NMKU Liit.¹⁾

Nagu eelpool võisime veenduda, moodustasid iga riigi üksikud NMKU-d omaette rahvusliku NMKU Liidu. Rahvuslikud Liidud olid omakorda koondunud NMKU ülemaailmsesse liitu, mille asukoht oli Genfis.²⁾ Kristlike Noorte Naisühingute Liidud ehk rahvuslikud ühingud moodustasid samuti ülemaailmse Kristliku Noorte Naisühingute Liidu.³⁾ Eesti KNNU Liit võeti vastava ülemaailmse liidu liikmeks 1934. aastal.⁴⁾ Kristlikud noorsooühingud pidasid senisest tegevusest kokkuvõtte tegemiseks ning edaspidiste plaanide koostamiseks küllaltki sageli ülemaalisi kongresse. Nii toimusid näiteks KNNU Liidu kongressid järgnevalt:

- I kongress - 1932. aastal Tallinnas,
- II kongress - 1934. aastal Tartus⁵⁾,
- III kongress - 1936. aastal Pärnus⁶⁾,

---

1) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 3.

2) Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928, lk. 2.

3) Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931, lk. 50.

4) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 15, l. 39.

5) Samas, toim. 14, l. 1.

6) Samas, toim. 15, l. 1.

IV kongress 1938. aastal Viljandis¹⁾,

V kongress 1940. aastal Tallinnas²⁾.

Nagu tõesime, oli kristlike noorsooühingute struktuur ja organisatsioon vägagi keeruline ning mitmepalgeline. Jäab mulje, et iga hinna eest taotleti näiliku demokraatia saavutamist. Mitmekülgsuse ja näilise demokraatia abil püüti järjest uusi liikmeid ühinguisse meelitada, sest noorsoo kasvatamine kodanlikus vaimus tundus "vabariigi" juhtivatele tegelastele elulise tähtsusega küsimusena olevat.

Üheks peamiseks vahendiks, mille abil kristlikud noorsooühingud püüdsid end propageerida oli ajakirjandus. Sel alal ilmneb juba mõningane koostöö mees- ja naisorganisatsioonide vahel, mis oli aga tingitud objektiivsetest põhjustest. Esimene ajakiri, mida andis välja Tallinna ühingute klubide osakond, oli kuukiri "Meie mõtted", aga see oli vaid kohalik ettevõtte. Ulatuslikuma levikuga oli Tallinna NMKU ajakiri "Edule", mille esimene number ilmus detsembris 1926. aastal. Kuid kristlikul ajakirjandusel ei olnud üldiselt menu, ning seepärast lõpetas "Edule" ajakirjana ilmumise. Maist novembrini 1927. aastal ei ilmunud üldse häälekandjat, mida põhjendati tööjõu ja vilunud tegelaste, samuti aineliste võimaluste vähesusega.³⁾ Kristlike ühingute olemasolu ise nõudis ajakirja või ajalehe väljaandmist edaspidi, sest "terves ilmas ohverdatakse iga aasta kuldmiljardeid propagandaks. Propaganda alal ei ole meie ühingus peaaegu nimetamisväärset ära teha suude-

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 16, l. 1.

2) Samas, toim. 17, l. 1.

3) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 16.

tud. See kultuurirelv on senini meie ideede levitamisel pea kasutamata jäetud.¹⁾ Taolisi hädasignaale arvestati ja 10. nov. 1927. aastal ilmus "Edule" uuesti, kuid nüüd vaid ajalehe-häälekandjana, mis jõudis niigi väheste lugejateni üks kord kuus. Ajalehe uut väljasuremist suudeti ära hoida sel teel, et hakati teda koos naisühinguga välja andma. Seega muutus "Edule" 1929. aasta veebruarist nii NMKU kui ka NNKU häälekandjaks, mis ilmus kümme korda aastas. Üksiknumbri tiraaž oli 1500 eksemplari endise 1000 asemel. Sellest oli tingitud ka kirjandustoimkonna ajakiri "Meie mõtted" seisma jäämine.²⁾ Kristlike nais- ja meesühingute häälekandja "Edule" võttis 1929. aasta maist alates uue nime - "Kolmnurk" (vaim, keha, mõistus - triangel, mille arendamine inimeses olevat kristlike noorsooühingute ülesandeks). Nimetatud ajakirja siht oli olla reklaami abinõuks, osalt pidas ta ühendust liikmete vahel, jagas informatsiooni ühingu töö kohta, andis neile ergutust ja uusi ideid.³⁾ Peale keskhäälekandja ilmus veel kohalikke. Näiteks 1929. aastal ilmus Tallinna Vene KNNÜ toimetusel kaks numbrit ajakirja "Kolokol". 1931. aasta märtsist alates ilmus Tallinna NMKU poisteosakonna ajakiri "Poisteleht", mille peatoimetajaks oli omal ajal tuntud pikamaajooksa Jüri Lossmann.

Kokkuvõttes võiksime öelda, et kodanlus pingutas tublisti, et propageerida kristlikke noorsooühinguid kasvava põlvkonna seas. Selleks oldi agarad nende rajamisel, nad ehitati üles näiliselt demokraatlikena jne. Kõike seda püüdis kajastada ka kristlike noorsoo-organisatsioonide ajakirjandus.

---

1) "Edule" nr. 4/5, 1928.

2) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1929. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 17.

3) Samas, lk. 22.

3. Kristlike noorsoo-organisatsioonide liikmeskond.

Peatüki käesolevas osas püüaksime lähemalt vaadelda kristlike noorsooühingute liikmeskonna küsimust, tema juurdekasvu ning klassikoosseisu. See ülesanne on äärmiselt raske, sest ükski aruanne ega ajakiri ei anna enam-vähem rahuldavat vastust püstitatud probleemile. Sellest võiks järeldada, et ühingute liikmeskonna juurdekasv aastate jooksul oli võrreldes elanikkonna üldarvuga küllaltki minimaalne. Tallinna Kristliku Noorte Naiste Ühingu liikmete arvu kohta aastate kaupa annab ülevaate järgmine tabel:

Aastad	1929 ¹⁾	1930 ²⁾	1931 ³⁾	1932 ⁴⁾	1933 ⁵⁾
Liikmeid	1271	1348	1346	1479	1529

1) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1929. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 14.

2) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1930. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 4.

3) Lühike ülevaade Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 10-aastasest arenemiskäigust ja 1931. aasta aruanne, Tallinn 1932, lk. 15.

4) Tallinna KNNU 1932. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1933, lk. 5.

5) Tallinna KNNU 1933. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1934, lk. 4.

Aastad	1934 ¹⁾	1935 ²⁾	1936 ³⁾	1937 ⁴⁾	1938 ⁵⁾	1939 ⁶⁾
Liikmeid	1308	1213	1166	1462	1570	1746

Seega ajavahemikul 1929-1939 kasvas Tallinna KNNÜ liikmete arv 465 inimese võrra (ca 37%). Taoline madal kasvutempo, mis pealegi oli tsüklilise iseloomuga, tõestab vaid kristlike noorsoo-ühingute ebapopulaarsust elanikkonna laiade masside seas. Esitatud mõte kehtib ka Tartu kristliku naisühingu kohta, kus liikmete arv kolmekümnendail aastail oli järgmine:

Aastad	1931 ⁷⁾	1932 ⁸⁾	1933 ⁹⁾	1934 ¹⁰⁾	1935 ¹¹⁾	1936 ¹²⁾
Liikmeid	500	480	582	451	474	425

1) Tallinna KNNÜ 1934. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1935, lk. 6.

2) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1935. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1936, lk. 16.

3) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1936. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1937, lk. 17 ja ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 434.

4) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1937. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1938, lk. 19, ja ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 446.

5) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1938. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1939, lk. 20 ja ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 456.

6) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1939. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1940, lk. 22 ja ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 17, l. 22 ning toim. 91, l. 3.

7) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 67, l. 4.

8) Samas, l. 12.

9) Samas, l. 24.

10) Samas, toim. 14, l. 29.

11) Samas, toim. 67, l. 28 ja 30.

12) Samas, l. 39.

Aastad	1937 ¹⁾	1938 ²⁾	1939 ³⁾	1940 ⁴⁾
Liikmeid	474	616	665	742

Tabelist nähtub, et perioodil 1931-1940 kasvas Tartu KNNU liikmete arv 242 inimese võrra (ca 48%). Tartus oli liikmete juurdekasvu protsent võrreldes Tallinnaga suurem seepärast, et siin oli väikekodanlikku elementi rohkem. Viimane oli kodanluse poolt kergemini mõjutatav kui töölisnoorsugu Tallinnas. Toodud tabelite lähemal vaatlusel selgub, et kuni 1936. aastani oli kristlike noorsooühingute liikmete arv aastate kaupa väga kõikuv. Alates 1936. aastast aga toimus liikmekonna pidev tõus. Seoses fašistliku diktatuuri tugevnemisega kodanlikus Eestis hakati senisest suuremat tähelepanu pöörama noorsoo organiseerimisele. Selles osas osutas kodanlusele suuri teeneid ülemaailmse KNNU üldsekretär Ruth Woodsmall, kes tutvustas eesti kodanlusele fašistlikku noorsooliikumist Saksamaal ja Itaalias ning õhutas seda järgima. Woodsmall esines Eesti KNNU Liidu III kongressil 17. apr. 1936. a. rääkis muuhulgas: "Õige mitmes riigis on noorsugu organiseeritud riiklikes huvides. Täieliselt oma kätte on võtnud riik noorsoo organiseerimise Saksamaal ja Itaalias. Hitleri-noorte liikumine Saksamaal ja fašistlik noorsooliikumine Itaalias hävitavad kõik teised noorte organisatsioonid ja nõuavad teatud arvu tunde iga noore ajast. Põhialustes on need liikumised täiesti

---

1) ORRKA, f. 859, nim. 1, toim. 40, l. 68 ja f. 862, nim. 1, toim. 67, l. 52.

2) Samas, f. 862, nim. 1. toim. 67, l. 91.

3) "KNNU Teateid", märts 1939, lk. 10.

4) Tartu Kristlik Noorte Naiste Ühing, Tartu 1940.

sarnased. Nende eesmärgiks on füüsiliselt tugeva nooruse kasvatamine. Vaimline kava põhjeneb vaid rahvuslikul kasvatamisel. Rahvuslikud ideed on nende liikumiste üdiks."¹⁾ Kuna kristlikud noorsooühingud kodanlikus Eestis propageerisid samu sihte, siis võib neid tollal sisuliselt nimetada fašistlikeks noorsoo-organisatsioonideks. Kolmekümnendail aastail püüti võimalikult rohkem noori tõmmata KNNÜ ja KNMU ridadesse. Kui 1935. aastal oli üle 6000 kristliku noorsooühingu liikme, siis järgmisel aastal ületas see arv 10 000.

Aastad	1935	1936
KNNÜ liikmeid	3200 ²⁾	5414 ³⁾
KNMU liikmeid	3500 ⁴⁾	5549 ⁵⁾
Kokku	6700	10963

1931. aastal oli Eestis 8 naisühingut 2857 liikmega⁶⁾. 1936. aastal oli aga naisühingute liidus juba 15 ühingut⁷⁾ 5414 liikmega. Järelikult ajavahemikul 1931-1936, s.o. viie aasta jooksul kasvas naisühingute arv 7 ning liikmete arv vastavalt 2557 inimese võrra (ca 89%). Kuna suuremates linnades

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 15, l. 17.

2) Samas, l. 41.

3) Eesti Entsüklopeedia VI, vg. 255.

4) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk.18.

5) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 7.

6) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis. Esimene ülemaaline kongress. 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 62.

7) Eesti Entsüklopeedia VI, vg. 255.

olid ühingud juba olemas, siis järeldub, et uued ühingud loodi peamiselt maale ja väiksematesse linnadesse. Pealegi külaelanikkond oli märksa vastuvõtlikum kodanliku ideoloogia suhtes kui proletariaat linnas. Seda olid kristliku noorsooliikumise tegelased ka ise sunnitud konstateerima. Näiteks 2. juunil 1938. a. KNNV Liidu tööstustoimkonna koosolekul kurtis Sindi esindaja Dambe, et "on raske hankida liikmeid eriti töölistkonna seas, kuna seal on juba eriline mentaliteet ja sõna "kristlik" peletab kuidagi eemale."¹⁾ Kahetsustundega nentis 8. juunil 1939. a. Ella Kirsipuu, et "Narvas on 2500 naistöölist, kuid ühingu töö ei lähe."²⁾ On ilmne, et teadlikumad töölistid mõistsid kristlike noorsooühingute tõelist olemust, et nende ühingute juhtivad tegelased kui "... sotsiaal-patsifistid on suurel määral silmakirjatsejad, kes püüavad vagade manitsuste abil rahvast revolutsioonilisest võitlusest kõrvale juhtida..."³⁾ Kristlikud noorsooühingud kuulutati kodanluse poolt poliitikast kõrgemalseisvateks, demokraatiat juurutavateks ning demokraatlikeks organisatsioonideks. "... Sellise tegutsemisviisiga" suudeti "tässata kas või osagi mahajäänud töölisti ja eriti linnaväikekodanlasi ning talupoegi..."⁴⁾ Mainitud inimesed moodustasidki käsitletavate ühingute põhiliikmeskonna. Tuleb märkida, et kristlike noorsooühingute liikmeskonnas esineb tööliste arvu pideva vähene-mise tendents. Näiteks 1931. aastal oli Tallinnas Lutheri

---

1) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 52, l. 1.

2) Samas, l. 20.

3) V. I. Lenin, Teosed, 23. kd., lk. 227.

4) V. I. Lenin, Teosed, 15. kd., lk. 386.

vabriku juures tegutsenud KNMU liikmete arv 530.¹⁾ 1933. aasta lõpuks langes see 451-le²⁾. 1936. aastal oli Lutheri KNMU-s vaid 393 liiget.³⁾

Käsitletavate noorsoo-organisatsioonide liikmed võrsusid just kulaklikest kihtidest ning väikekodanlikest ringkondadest. Siit järeldub, et kristlikud noorsooühingud kodanlikus Eestis olid võimul olevate kihtide käes üheks abinõuks kodanliku moraali kasvatamisel. Nii põllumeestekogude kui ka kristliku rahvaerakonna liidrid olid ühtlasi kristlike noorsooühingute juhtivad tegelased. Näiteks põllumeestepartei üks juhtivaid tegelasi Jaan Hünerson tegutses pikemat aega Tallinna NMKU poiste osakonna komitee liikmena.⁴⁾ Konstantin Päts oli sama ühingu kauaaegne finantskomitee liige.⁵⁾ Eestis oli hulgaliselt kõikvõimalikke seltsi. Et võtta võimalikelt opositsioonilistelt elementidelt pind ja võimalused, asusid riigivalitsejad nende ärakasutamiseks ühendusse astumisel laiade rahvahulkadega seltside ja ühingute ühendamisele, seades sinna etteotsa oma inimesi.⁶⁾ Põhiliselt oli see vana, äraproovitud ning ustav kaader. Näiteks 1938. a. Tallinna NMKU tööd juhatas 15-liikmeline juhatuskogu, kuhu teiste seas kuulusid

---

1) Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. aasta aruanne, Tallinn 1932, lk. 5.

2) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 28.

3) 1920 - 1935, NMKU, Tallinn 1936.

4) "Poisteleht" nr. 7, 1932, lk. 13 ja Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 13.

5) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 11.

6) A. Raadik, Fašismi tekkimise ja tugevnemise protsess kodanlikus Eestis, Tallinn 1959, lk. 11.

ka omaaegne kristliku rahvaerakonna liider Friedrich Akel ja tol-ajal majori paguneid kandnud Ain-Ervin Mere.¹⁾ Kodanliku diktatuuri lõpuaastail allutati kristlik noorsoolikumine otseselt Pätsile ning Laidonerile. See väljendub Pätssi nimetamises "noorte patrooniks" ja Laidoneri "noorte peavanemaks" saamises.²⁾ Nagu eelpool nägime, oli Päts juba eelnevatel aastatel tundnud suurt huvi kristlike noorsoo-organisatsioonide vastu, lastes oma huvi paista heategevast aspektist. Nii näiteks seisis ta 1933. aastal Tallinna KNMU-le uue maja ehitamist juhtiva 6-liikmelise komitee eesotsas.³⁾ 1936. aastal annetas ta meesühingute liidule suurema summa raha, mille eest püstitati haigla Koitjärve suvelaagrisse.⁴⁾ Kõike seda tehti riigi ja rahva iseseisvuse tugevdamise nimel. Juba V. Kingissepp paljastas selle kodanluse silmakirjaliku vale näidates, "missugused kodanluse kihid on siis iseseisvusest huvitatud? Kõige enam - kodanlikud ja poolkodanlikud haritlased ja ärimehed."⁵⁾ Näiteks Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 13-liikmelise juhatuskogu koosseisus oli teiste kõrval ka minister Hünerson, piiskopp Kukk, advokaat Kuuskmaa, insener Paulsen, direktor Vestholm⁶⁾ jne. Kui kristlike noorsoo-organisatsioonide juhtivad tegelased olid

---

1) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939, lk. 3.

2) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 17, l. 3 ja 19.

3) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 6.

4) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 15.

5) V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike, Tallinn 1946, lk. 38.

6) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932, lk. 4 ja "Kolmnurk" nr. 3, 1932, lk. 27.

aastast aastasse taolised inimesed, siis näitab see veel kord, millise klassi huve need ühingud teenisid.

Tehes esimesest peatükist kokkuvõtte võime öelda, et kristlike noorsooühingute asutamise initsiaatoreiks olid Ameerika Ühendriigid, selleks et kasvatada noorsugu kodanlikele riigile ustavuse vaimus. Kodanlus tõttas neid ühinguid looma kohe, olles kehtestanud oma diktatuuri 1920. aastal. Siinjuures olid tal abiks välismaised tegelased, eriti Ameerika Ühendriikidest. Kristlikud noorsooühingud olid ehitatud üles võrdlemisi segase projekti järgi, mis taotles näilikku ja petlikku demokraatiat ning erinevate huvidega inimeste kaasatõmbamist. Oma ideede levitamiseks andsid ühingud välja küllaldases tiraažis mitmesuguseid ajakirju ning ajalehti. Ühingute põhiliikmeskonna moodustasid valitsevale korrale enam-vähem ustavad inimesed.

II pt.

KRISTLIKE NOORSOO-ORGANISATSIOONIDE TEGUTSEMISMEETODID

1. R e l i g i o o n i k o h a s t k r i s t l i k e n o o r s o o ü h i n g u t e t ö ö s

Iga asutuse, ettevõtte, ühingu või organisatsiooni olemus tuleb ilmsiks siis, kui on välja selgitatud tema eesmärk, siht, mille poole ta vastavalt tegutsedes püüdleb. Meil, nõukogude ühiskonnas, kus igasugune tegevus taotleb lõppkokkuvõttes kogu elanikkonna järjest kasvavate materjaalsete ja vaimsete vajaduste maksimaalse rahuldamise eesmärki, pole mõtet varjata näiteks noorsooühingute olemust. Viimatiõeldu ei kehti aga alati kodanlikus ühiskonnas tegutsenud ning tegutsevate noorsoo-organisatsioonide kohta. Kodanlus, asudes noorsoo koondamisele organisatsioonidesse, ühingutesse, mitmesugustesse seltsidesse, taotleb alati oma kitsaste klassihuvide saavutamist. Täüpiliseks näiteks selles osas on Eestis tegutsenud kristlikud noorsooühingud. Kodanlus, olles kuulutanud riigi ja kehtiva korra kogu rahva tahte väljenduseks, pidi siiski kuidagi põhjendama kapitalistlikust süsteemist tingitud vastuolusid ning pahesid, mis rõhusid töötavaid masse. Et põhjendused ei andnud alati soovitud tulemusi ja, et vastuolude (näit. tööpuudus) kuulutamine olematuiks oli võimatu, siis mindi nende maskeerimise

teele. Ilma selleta polnud võimalik noorsugu kasvatada natsionalismi, võltspatriotismi vaimus.

Taoliste eesmärkide saavutamiseks kasutati mitmesuguseid meetodeid. Kristlike noorsooühingute raames oli üheks selliseks tegutsemise meetodiks usuliste töökspidamiste propageerimine noorte seas. Samas tuleb aga öelda, et käsitletavate organisatsioonide tõelise olemuse varjamiseks lasksid kristlike noorsooühingute juhtivad tegelased religiooni kui vahendit paista eesmärgina. Kõikides aastaaruannetes ning vastavas ajakirjanduses torkab pidevalt silma üks ja seesama loosung: "Usuline töö on noorsooühingute lõppsiht."¹⁾

Ilmselt on selle näiliku ja võltsi seisukoha üle võtnud ka H. Saarniit, kes väidab, et kodanlikus Eestis "kiriku kõrval laiendasid tunduvalt usulist propagandat ka teised vaimulikud organisatsioonid (minu sõrendus - V.M.), millede hulgas keskne koht kuulus Noorte Meeste ja Naiste Kristlikele Ühinguile."²⁾ Et kristlikud noorsooühingud religiooni propageerisid, "... see ei tähenda sugugi, et usuküsimus tuleks tõsta esikohale, mis talle hoopiski ei kuulu..."³⁾. Peatüki järgnevides osades näeme, et antud organisatsioonid pöörasid vägagi suurt tähelepanu haridustegevusele ning spordi arendamisele. See

---

1) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 5.

2) H. Saarniit, Kirik kodanlike natsionalistide klasihevude teenistuses aastail 1920-1940, Religiooni ja ateismi ajaloo Eestis, Tallinn 1956, lk. 269.

3) V. I. Lenin, Teosed, 10. kd., lk. 67-68.

aga ei anna meile õigust nimetada kristlikke noorsooühin-
guid vastavalt, kas haridusseltsideks või spordiühinguks.
Religiooni, haridustegevuse ja spordi kuulumine eesmärgi
saavutamise vahendite, tegutsemismeetodite hulka oli fik-
seeritud isegi kristliku naisühingu põhikirjas, millest loe-
me: "Oma eesmärgi kättesaamiseks korraldab ühing a) tütar-
laste klubisid, b) avab raamatukogusid, lugemise tube, tee-
ja söögimaju, tütarlaste kodusid ja hospiitsisid, suvekodu-
sid ehk laagreid, c) korraldab hariduslisi kursusi ja kooli-
sid, füüsilist kasvatust, sporti, tervet ajaviidet, loen-
guid, d) annab välja ajakirju ja kirjandust, e) avab piibli
klassisid ja annab mitmesugust usulist haridust."¹⁾ Tundes
oma ideoloogia nõrkust haaras kodanlus usundi kui viimase
päästevahendi järele. "... Jumala nimel ... rääkis kodanlus
selleks, et läbi viia oma ekspluataatorlikke huvisid."²⁾
Eriti hakkas kodanlus usulisele kasvatusel rõhku panema
pärast eesti töörahva relvastatud ülestõusu 1. detsembril
1924. Ülestõusu mahasurumise puhul avaldas kodanlik valit-
sus deklaratsiooni, milles muuhulgas rõhutati hingelise ja
isamaalise kasvatusel ühtsust.³⁾ Seda valitsuse näpunäidet
tõttasid eriti agaralt täitma kristlike noorsooühingute juh-
tivad tegelased. Näiteks 1934. aastal ilmus Eesti NMKU Lii-
du väljaandel laulude kogumik noortele, mis oli tulvil nat-
sionalistlikest ideedest. Selle tõestamiseks piisab vaid
ühe väikese katkendi esitamisest mainitud laulikust:

---

1) Kristliku Noorte Naisühingu põhikiri, Tallinn 1922,
lk. 3-4.

2) V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 260.

3) E. Rannik, Kiriku ja riigi vahekord kodanlikus
Eestis, Religiooni ja ateismi ajaloo Eestis, Tallinn 1956,
lk. 234-235.

"Aja kavad kurjad
segi võimuga.
Rahu töö ja kainus
olgu Eesti kroon,
venna arm meil ainus
rahva võimu troon."¹⁾

Kuigi seda salmi pidi lauldama kirikliku laulu "Taeva kõrgest telgist" viisil, ei oleks õige järeldada, et kristlikud noorsooühingud pidasid oma eesmärgiks ainult religiooni ning usklike süvendamist.

Järgnevalt peatume lähemalt küsimuse juures, millised vormid ja kui suure ulatuse omandas usuline kasvatustöö kristlikes noorsooühingutes.

Religioosete arusaamade propageerimiseks noorte hulgas ja elanikkonna seas üldse võtsid kristlikud noorsooühingud ülemaailmse kriisi eelõhtul vastu programmi Kristuse isiku tundmaõppimiseks. Selline teema kavandati NMKU-de ülemaailmsel konverentsil 1926. aastal ning ürituse paremaks läbiviimiseks moodustati isegi vastav ülemaailmne komitee, kes saatis asjakohased programmid rahvuslikele ühingutele.²⁾ Eestis saatis sel puhul piiskop Rahamägi, kes oli siinse, rahvusliku komitee esimees, kristlike noorsooühingute nimel välja ringkirja, milles viidates Helsingi konverentsi otsustele räägiti: "Üleilmne Kristlike Ühingute konverents Helsingis otsustas ellu kutsuda üle terve maailma ringid, kes oma-

1) Noorte laulik, Tallinn 1934, lk. 59.

2) Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928, lk. 5 ja Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 5.

le eesmärgiks seavad Jeesus Kristuse isikusse ja tema töösse süvenemise. See sünaniks kolme aasta jooksul, 1927-1930.a. mälestuseks Kristuse maapealse elu ja tegevuse üle."1) Taolise süvenemistöö organiseerimise osas räägiti samas edasi: "Töökavad ja materjalid saadetakse kätte, mille najal võib korraldada nii noortele kui ka vanematele niisuguseid süvenemisringe. Igas poolaastas astuksid ringid 13 korda kokku 12. harutluskoosolekul, 13-nes kord oleks kokkuvõte."2)

Nagu selgub, soovitas Rahamägi kristlike noorsooühingute raames läbi viia diskussioone, mis toimuksid kaks korda kuus. 1927-1928. aasta talvel toimitigi Tartu meesühingus taoliselt. Järgneval talvel lisandati diskussioonidele ka loengud,3) sest esimene vorm ei andnud soovitud tulemusi. Nende nn. "süvenemisringide" organiseerimise algus langeb majandusliku kõrgkonjunkturi perioodi kapitalistlikus maailmas, mille kandel võis kõikjal täheldada kodanliku, sealhulgas ka religioosse ideoloogia pealetungi.

Noorsoo paremaks lähendamiseks jumalale seadis keegi Schmidt Balti riikide Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute konverentsil 1930. aastal üles kolm tingimust - vajaduse vastava kirjanduse järele, ühingute tegevus olgu elav ja jumalale lähemaleviiv ning kunsti rakendamise religiooni teenistusesse.4) Nende kolme meetoodilise tingimuse vahendusel

---

1) "Edule" nr. 1, 1928.

2) Samas.

3) Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928, lk. 5.

4) "Kolmnurk" nr. 2, 1930, lk. 19.

püüdsid kristlikud noorsooühingud elanikkonna seas levitada veendumust, et "orgaaniline ilm ja selle elu ei või olla igavesed ja nad ka mitte juhuslikult ei ole võinud iseene- sest siin tekkida, et elu siia maa peale on tulnud ime läbi, et ta on loodud!"¹⁾

Neid idealistlikke seisukohti maailma suhtes üldse rakendati ka inimese olemuse ja tegevuse tõlgendamiseks. Nii näiteks tuleb see eriti ilmsiks Rootsi esindaja Elsa Cedergreni kõnes. Viimane esinedes Eesti KNNÜ Liidu I kongressil 1931.²⁾ aastal rääkis: "Me tunnistame, et meie, igauks meist, oma isiklikus elus ja sellesse suhtumisel juhtnööriks peame Jumala tahtmist."²⁾ Teiste sõnadega väljendatuna tähendaks see seda, et kõik, mis maailmas on hea või halb on jumalast. Usk jumalasse aga päästab ning kaitseb inimesi kõikidest pahedest, viletsustest, hädadest. Usk olevat kõlbeline jõud, tervis, rahu ja rõõm.³⁾ On pikematagi selge, et "... igasugune, isegi kõige rafineeritum jumala idee kaitsmine või õigustamine ... on reaktsiooni õigustamine."⁴⁾ Eksploataatorlikud klassid kodanlikus Eestis kasutasid kristlikke noorsooühinguid rahvahulkade vaimseks orjastamiseks usu abil. "Usk on üks vaimse rõhumise liike, mis lasub kõikjal rahvahulkadel, kes on maha surutud igavese teise kasuks töötamise, puuduse ja isoleerituse tõttu. Usk on rahvale oopiumiks ... on

---

1) "Kolmnurk" nr. 1, lk. 2.

2) Kristlikkude Noorte Naistühingute Liit Eestis, Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 48.

3) "Kolmnurk", nr. 3, 1929, lk. 32.

4) V. I. Lenin, Teosed, 35. kd., lk. 94.

vaimse puskari liik."1) Usu abil püüti trööstida rõhutatud rahvahulki, lepitada neid ekspluataatorite võimuga, sisen-
dada rõhutuile tasast meelt, sõnakuulelikkust ja alandlik-
kust oma isanda suhtes, maiste huvide põlgamist "igavese õnd-
suse" nimel, mis ootavat neid taevariigis. Selliste kristli-
ke ideede levitamise vajadus tööliiskonna seas tõusis eriti
teravalt päevakorrade majanduskriisi aastail, sest "üldine
kindlusetu seisukord, mis valitses noil aastail rahvusvahe-
lises, poliitilises ja majanduslikus elus, surus teataval
määral oma pitsati ka usuelule."2) Majanduskriisi tõttu te-
ravnenud klassivastuoludest ülesaamiseks tundsid kristlikud
noorsooühingud omal lasuvat suurt kohustust, mille väljendas
Cedergren varemmainitud Eesti KNNÜ Liidu I kongressil: "Krist-
lased on kutsutud tegutsema maailmas lepitavalt, ühendavalt
rahuloovalt, maksma pannes käsituse, et oleme kõik inimesed
ja inimestena suudame mõista ja vastu tulla üksteisele."3)
Meil tekib kohe küsimus, kas Kristuse õpetuse alusel siis
tõesti ettevõtja võib arendada vahekorda palgatöölisega sei-
sukohani, mil see mõlemaid rahuldaks? Sellele küsimusele vas-
tati kristlikes noorsooühinguis järgmiselt: "Kahtlemata võib!
Igat inimese tahteavaldust, mis tingitud armastusest ja aus-
tusest ligimese vastu..., mis headuse nimel tehakse on Kris-
tuse õpetuse pärane."4) Ulalpool me juba nägime, mida krist-

1) V. I. Lenin, Teosed, 10. kd., lk. 64-65.

2) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, Esi-
mene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne,
Tallinn 1932, lk. 31.

3) Samas, lk. 44.

4) "Kolmnurk" nr. 3, 1929, lk. 31.

like noorsoo-organisatsioonide juhtivad tegelased selliste, arutlustega taotlesid. Neile oli küllaltki selge, et nende oma teooria pole kodanlikus ühiskonnas praktiliselt kunagi teostatav. Eneste ja teiste petmiseks püüti aga tõestada, et taolisest vastuolust näitavat Kristuse õpetus küll pääsu, ent seda ei osatavat näha arenematuse tõttu kristluse vallas.¹⁾

Noorsoo kaldumist ateismi nimetati haiglaseks hingeliseks seisukorraks, mille põhjuseks olevat tõsise, vaimlise kultuuri puudumine ja vildak arusaamine vaimlistest väärtustest.²⁾

Kristlike noorsooühingute usualase töö ebapopulaarsust noorte seas pidid tõdema ka vastavate organisatsioonide juhid ise. Suure kahetsustundega kirjutas keegi Karl Tiit: "Kes tänapäeval on seisnud läbilõike-noorte ees ja tahtnud neile kuulutada evangeeliumi taastõusnud Lunastajast, Jumala Pojast Jeesus Kristusest, see on veelgi kord tundnud, et ta pidi seisma mõneski otsekui järsu müüri ees. Kuulma sageli pilkeid ja naeru ja üleolevaid käeviipeid."³⁾

Kristlike noorsooühingute juhtivad tegelased kodanlikus Eestis võtsid aktiivselt osa ülemaailmsetest aktsioonidest, mis olid suunatud religiooni propageerimisele. Sel alal täideti kuulekalt juhiseid, mis saabusid vastavate ühingute ülemaailmse liidu keskusest Genfist. Sageli olid need näpunäited väga raskesti kohandatavad ning elluviidavad Eesti oludes. Selle näiteks on ülemaailmses ulatuses läbiviidud nn. palvenädalad.

1) "Kolmnurk" nr. 3, 1929, lk. 31.

2) "Edule" nr. 1, 1926, lk. 8.

3) "NMKU Teated" nr. 3/4, 1935, lk. 9:

Üks sellistest toimus 9.-15. nov. 1930. a. ning selle teostamise raskustest Eestis annab tunnistust järgmine katkend: "Ühingute Maaailma Liidu poolt koostatud palvenädala juhend sisaldab enam ülemaailmlisi vaateid ja probleeme, millega meie omal kodumaal pole veel küllalt tuttavad. Pealegi on meil veel palju tööd ees meie kodumaa noorsoo organiseerimisel."¹⁾ Taolisi palvenädalaid korraldati alates 1929. aastast peaaegu igal aastal ja tavaliselt toimusid nad novembris, kusjuures iga palvenädal oli iseteemaline. Näiteks ülemaailmse NMKU sõpruse ja palvenädala teema, loosung, motto 1931. aastal oli: "Palugem hädasoleva maailma eest."²⁾ Selline üldteema jaotati omakorda seitsmeks alateemaks - iga päeva kohta üks. Näiteks toome 1929. aasta, mil olid koostatud järgmised alateemad:

- pühap. 10. nov. - "Igavene jumal"
- esmasp. 11. nov. - "Jumala eneseilmutamine looduses"
- teisip. 12. nov. - "Jumal kõikide isa"
- kolmap. 13. nov. - "Jumala eneseilmutamine Kristuses"
- neljap. 14. nov. - "Jumal kui sisemine jõud"
- reede 15. nov. - "Jumal inimese elamustes"
- laup. 16. nov. - "Usk ja jumalaaustamine".³⁾

Kuigi ühingute juhtivad organid, komiteed ja klubid alustasid alati oma koosolekuid palvustega ja kuigi tähtsamate sündmuste puhul korraldati kirikutes jumalateenistusi, jõudis siiski kristlike noorsooühingute usuline kasvatustöö

---

1) Palve nädal 9.-15. nov. 1930, Tallinn 1930, lk. 3.

2) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1931. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 8.

3) Palve nädal 10.-16. nov. 1929, Tallinn 1929, lk. 1-11.

haripunkti just mainitud palvenädalate ajal.¹⁾

Palvenädalate ja ühiste kirikute küllastamiste kõrval tuleb mainida usulise töö igapäevaste liikidena piibli ühislugemisi, loenguid ja diskussioone, vaimulike laulude õhtuid jne.²⁾ Selliste väiksemate usuliste koosolekute kohta kristlikes noorsooühingutes statistikat ei peetud³⁾ ja seepärast pole meil võimalik nende ulatuse kohta midagi öelda. Teada on vaid, et olemasolevaid töö liike püüti arendada süvenemise suunas. Selletõttu hoiduti uute rühmituste ja tegevusalade juurdevõtmisest ning pandi pearõhk olemasolevate gruppidega töötamisele ning püüti viimaste tegevust koordineerida, täiendada, et sisendada liikmetes huvi usulise tegevuse vastu.⁴⁾ Tendents usuliste töö süvendamise poole tuleb ilmsiks näiteks Tallinna KNNU naiskoori juures. See esines 1928. aastal kümnel korral, neist vaid neli korda ilmaliku kavaga.⁵⁾

Tuleb rõhutada, et kristlike noorsooühingute tegelased ei suutnud eitada tekkinud konflikti teaduse ja usu vahel. Kuid samas toonitasid nad alati, et "teadus ei ole suutnud murda piibli võimu, aga ta sunnib meid seisukohta võtma, et viia kooskõlla usku ja teadust."⁶⁾ Kuivõrd ebaedukas see püüd oli, sellel pole käesoleva töö raames mõtet peatuda.

---

1) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 9.

2) Noortemeeste tegevus, Tallinn 1928, lk. 20

3) Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932, lk. 3.

4) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 3.

5) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 22.

6) "Kolmnurk" nr. 3, 1929, lk. 29.

Märkimist väärib aga asjaolu, et kristlikes noorsooühinguis levitati seisukohta, et kõik, kes tahavad Kristuse õpetusest aru saada ning seda täita, peavad olema äärmiselt arenenud inimesed,¹⁾ ning et eesti rahvas olevatki sügava hingeeluga ja usub Kristuse õpetuse väärtustesse.²⁾ Üks kodanlik kasvatusteadlane väitis: "Kuigi usk on igatühe südametunnistuse asi ja meie kirik vaba rahvakirik, on enamus meie rahvast usklik ja soovib, et ka järeltulev põlv ammutaks usust igavesi tõdesid ja kõlbelisi elujuhiseid."³⁾ Seega püüdis kodanlus, kristlike noorsooühingute juhtivad tegelased enast ning ühingute liikmeid aga ka kogu elanikkonda uskuma panna selles, et eesti rahvas on sünnipäraselt usklik. Tegelikult on aga selge, et jumala olemasolu idee ei ole inimestele sünnipäraselt omane idee. Pealegi sünnipäraseid ideid ei ole üldse olemas. Sellise silmakirjaliku valega püüti vaid õigustada ja süvendada kristlike noorsooühingute poolt tehtavat usulist tööd. Siinjuures aga põrkuti paljudele raskustele, millede üheks väljenduseks on Tallinna KNMU sekretäri Kuuskmaa tähelepanek Eesti KNNU Liidu I kongressil: "... Vaatamata sellele, et meie kodumaa on vana kristlik maa, peame siiski ühel meelel tunnistama seda, et kui ümber vaatame, kristlikkust kunagi suuremal määral ei ole leida."⁴⁾ Samal kongressil piiskop Rahamägi rääkides vajadusest

---

1) "Kolmnurk" nr. 3, 1929, lk. 31.

2) Samas, lk. 38.

3) "Eesti Kool" nr. 6, 1936, lk. 296.

4) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 54.

kasvatada noorsugu Kristuse õpetuse vaimus, rõhutas: "Ei ol-
da mitte ainult Kristuse vaimu vale interpretatsiooni vastu
vaid just selle vaimu enese vastu."¹⁾ Need näited tõendavad
veelkord teooria, mille kohaselt eestlased olevat sünnipä-
raselt usklikud, valelikkust, kuigi samal ajal seletati, et
"oma hinge sisimas kambris nad tahavad seda"²⁾ (st. saada
usklikuks).

Usulises kasvatustöös olid kristlikele noorsooühingui-
le suureks abiks kohalikud pastorid, kes pidasid ühingu liik-
meile jumalateenistusi, viisid läbi piiblitunde ja andsid
mitmesuguseid juhiseid ühingu juhtidele. Näib, et see oleks
pidanud tihendama kiriku ning ühingute koostööd, suurendama
kiriku autoriteeti. Et see aga tegelikult nii ei olnud, se-
da pidi tunnistama J. Kõpp juba 1926. aastal: "Kõigest sel-
lest hoolimata kasvab ometi nende arv, kelle igapäevases
elus kirikul enam seda kesket aset ei ole, mis varemini...
Tundub, et usuelus on teostumas sisemine murrang, kus seni-
sed vormid ei tundu täiesti omased ja tarvidus uute järele
on omandamas kindlama kuju."³⁾ Eesti KNNU Liidu V kongres-
sil ei soovitatud kristlike noorsooühingute igapäevasele
praktilisele tegevusele anda ainult usulist värvingut.⁴⁾

Usuelus uute vormide tarvituselevõtu vajaduses jõuti
äratundmisele ka Eesti-Läti NMKU konverentsil 1929. a. jaa-

1) Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis,
Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne,
Tallinn 1932, lk. 50.

2) "KNNU Teateid", märts 1939, lk. 1.

3) Eesti. Maa, rahvas, kultuur, Tartu 1926, lk. 1123.

4) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 17, l. 9.

nuaris, kus kõneldes usu viimisest noorte sekka leiti, et usukandjad peaksid noortega kohanema. See oleks tähendanud kirikuõpetajaile spordi tundmise vajadust ja kaasategemist, kuid mõnede saadikute arvamise järele viimane lõhub õpetaja autoriteeti. Sellele arvamusele astus vastu enamus konverentsi delegaate, kes leidsid, et see õpetaja autoriteeti põrmugi ei halva, vaid just tõstab.¹⁾ Mõnda aega puudus kiriku ja kristlike noorsooühingute vahel omavaheline kontakt.

Ühingute juhtivad tegelased süüdistasid kirikut, et see ei tunne kristlikke noorsoo-organisatsioone küllaldaselt ja on isegi eitaval seisukohal nende töö suhtes, et ta kritiseerib liiga palju ühinguid tehtud vigade pärast.²⁾ Kirikut sarjati, et olevat usulises töös kõige suurem hädaoht, kui sise- mine usuline elu muudetakse üldiselt vaid hulga väliste reeglite tähelepanekuks, väliseks kombetäitmiseks - kindlaksmääratud aegadel korrapäraseks palumiseks, korrapäraseks kirikus käimiseks, tseremoniaalseks kainuseks.³⁾ Varsti aga võttis kirik omaks kristlike noorsooühingute meetodid praktilise ristiusu levitamiseks üldse ja eriti selle viimiseks sotsiaalsesse ning tööstuslikku ellu.⁴⁾ Kaudset meetodit usulises töös soovitati kasutada eriti tööstuskeskustes.⁵⁾

Kodanlus toonitas sageli, et kristlike noorsooühingute

---

1) "Edule" nr. 1, 1929, lk. 3-4.

2) "Kolmnurk" nr. 4, 1929, lk. 44.

3) Samas nr. 5, lk. 55.

4) Samas nr. 9, 1930, lk. 101.

5) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 52, 1. 2.

tegevus on laiaulatuslikuks paisunud just sellepärast, et tema meetodid noorsoo kasvatamisel on osutunud elulisteks.¹⁾ Nende meetodite all mõeldi muuhulgas ka religiooni propageerimist, mille kaudsetele vormidele omistati suurt tähtsust. Seoses sellega ei tohi kunagi unustada, et esmasel kohal eesmärgi saavutamisel oli ikkagi noorsoo seas tehtav usuline töö. Viimase unarusse jätmine tõi endaga kaasa kodanluse meelepaha. See väljendub näiteks Tallinna KNMU Koplil osakonna ühe klubi tegevuses. Koplil osakonnas töötasid vägagi suure hooga "tennisklubi" ja "meriklubi". Viimane muretses endale isegi jahi, millel viidi läbi suuremaid ning väiksemaid väljasõite Naissaarele ja mujale.²⁾ Mainitud klubis muutus merenduse ning laevandusega tegelemine niivõrd hoogsaks, et usuline töö jäeti hoopiski tahaplaanile. Sellest tingituna "meriklubi" likvideeriti. Vastavast aruandest loeme: "Usulise külje rõhutamine aitas kaasa nende gruppide suhtes õigele valgusele jõudmises ja selle tulemuks oli "Meriklubi" likvideerimine."³⁾ Teiste sõnadega väljendades tähendab see seda, et kui klubis tuli ilmsiks kõikuvus usu suhtes, siis peeti kasulikumaks ta likvideerida.

Ateismi vastu peetava võitluse edukuse tagamiseks soovitas Oberlini ülikooli (USA) professor Graham esimesel Eesti rahvuslikul NMKU konverentsil 1928. aastal järgmist:

-
- 1) "NMKU Teated" nr. 1, 1935, lk. 1.
  - 2) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 27.
  - 3) Samas, lk. 9.

"Koolides tervitatagu tõsist teadmist. Kinodes näidatagu häid filme. Tööstuses valitsegu inimlik vahekord tööandjate ja töötajate vahel. Kui püütakse terves elus teostada hääduse, ilu ja tõe nõudeid, siis võimegi loota Jumalariigi maksmahakkamist."¹⁾ Kuivõrd inimlikud on kapitalistide ja tööliste suhted, kuivõrd head on enamus kodanliku filmitööstuse tooted, milliseid eesmärke on kool kapitalistlikes maades taotlenud - need on küsimused, mis meile on pikemaajagi selged. Et "jumalariik" kodanlusele oli maksuma pandud juba 1920. aastal, on samuti arusaadav. Milliseks ta kujunes tegelikkuses töötavatele massidele, seda püüdsid kristlikud noorsooühingud igati võltsida. Rahva teadvuse näristamiseks ning võitlusvaimu summutamiseks levitati seisukohata, et elu on selleks, et midagi teha, mitte selleks, et midagi mõista.²⁾ Elu ei ole mitte probleem, ta olevat ülesanne.³⁾ See tähendaks: töötavad hulgad ärgu arutlegu, vaid tehku tööd ja palugu jumalat, et kodanluse "jumalariik" säiliks ning kindlustuks.

---

1) "Edule" nr. 3, 1928.

2) Samas nr. 4-5.

3) Samas.

2. Kristlike noorsooühingute haridustegevus

Kodanlikus Eestis, nagu ekspluataatorlikus ühiskonnas ikka, moodustas valitsev klass elanikkonna tühise vähemuse. Seetõttu ei saanud eesti kodanlus valitseda ekspluateerivat töörahvast, kes moodustas rahva enamuse, üksnes vägival- la ja terrori abil, vaid ta kasutas töörahva vaos hoidmiseks ohtralt ka vaimset relva.¹⁾ Samal ajal aga kuulutas kodanlus silmakirjalikult, "et ta tahab kujundada igakülgselt haritud inimest, et ta õpetab teadusi üldse. Me teame, et see oli läbi ja läbi vale, sest kogu ühiskond oli rajatud ja püsis inimeste jaotusel klassideks, ekspluateerijaiks ja rõhu- tuiks."²⁾ Hariduse levitamise loosungi all tegutsesid ka kristlikud noorsooühingud. Kui õppiva noorsoo ideoloogilist mõjutamist teostas kool, siis haridustee katkestanud inimes- te kasvatamine kodanliku natsionalismi vaimus usaldati mai- nitud noorsoo-organisatsioonidele. Seda ülesannet peeti äär- miselt tähtsaks, seepärast moodustaski hariduslik töö ühe suurema tegevusala kristlike noorsooühingute tööst.

Põhilisteks vormideks, millede raames kristlikud noor- sooühingud arendasid oma haridustegevust olid mitmesugused kursused ning loengud. Selle töö paremaks organiseerimiseks loodi suuremate ühingute juurde Tallinnas ja Tartus isegi

---

1) A. Liebman, Eestimaa Kommunistliku Partei loomise ajaloo (veebruar 1920- aprill 1922), Tallinn 1960, lk. 93.

2) V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 254.

vastavad haridusosakonnad.¹⁾ Kristlike noorsooühingute poolt läbiviidud kursusi võime jagada kolme suurde alaliiki: üldhariduslikud, kaubanduslikud, tehnilised. Esimeste hulka kuulusid emakeele ning võõrkeelte kursused, loengud kirjandusest, muusikast, kunstist jne. Arilistel kursustel õpetati müügioskust, raamatupidamist, kiirkirja, masin- kirja. Samuti anti neis oskusi kaubandusalaseks kirjavahe- tuseks ning viidi läbi ka võõrkeelte kursusi. Kolmanda ala- liigi raames tegutsesid autokool, elektrotehnika, raadio, maamöödu ja teised kursused.²⁾ Siia võiks paigutada ka kur- sused, mis korraldati keskküttekütjaile. Kütjate kursuste- ga juhtisid ühingud paljude majaomanikkude tähelepanu asja- olule, et nende keskkütte seadeldis vajab suuremat hoolt ja asjatundlikumat käsitlemist, et hoida teda enneaegse riknemise eest ja saavutada küttekulude kokkuhoidu.³⁾ Nagu nähtub, teenisid viimatimainitud kursused puhtal kujul ko- danluse huve ning tootmisalaste oskuste täiendamisega pole neil midagi ühist. Oeldu kehtib täiel määral ka kaubandusalas- te kursuste kohta, millede korraldamise eest avaldas krist- likele noorsooühingutele tänu Tallinna Kaupmeeste Seltsi esimees Hans Vinnal. Ta kirjutas: "Noortemeeste Kristlik Ühing on meile tänuväärset viisil appi tulnud ja korraldab terve rea kaubanduslikke kursusi: keelte, raamatupidamise, kaubandusliku kirjavahetuse, maateaduse, kiirkirja, müügi-

1) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 10.

2) Ühiskond ja NMKU, Tallinn 1928, lk. 7.

3) NMKU 15. aastapäeva juubelalbum, Tallinn 1935, lk. 36.

oskuse, reklaamkunsti jne. alal."¹⁾ See kodanlik üritege-
lane väljendas täie selgusega seisukohta, et kristlikud
noorsooühingud kasvasid noorsugu "nõnda, et valmistada
kodanlusele kõlvulisi teenreid, kes suudaksid talle kasu
tuua ning ei häiriks ühtlasi tema rahu ja jõudeolekut."²⁾
Kui kahekümnendail aastail olid üldhariduslikud kursused
domineerival kohal, siis kolmekümnendail aastail tõusid
esikohale kutsealased kursused. Nii näiteks moodustas 1930.
aastal Tallinna NMKU kutsealastest kursustest osavõtnute
arv 42 % õpilaste üldarvust, kuid 1938. aastal oli see juba
87 %. Teiste sõnadega, 1471 inimesest õppis kutsealastel
kursustel 1285. Ainsate üldhariduslike kursustena töötasid
1938. aastal keeltekursused 186 õpilasega.³⁾ Selgema etteku-
jutuse saamiseks Tallinna NMKU haridusosakonnas tehtud tööst
1938. aastal toome ära järgmise tabeli:⁴⁾

Kursused	Grupid	Õpilased
Autokool		
autokursus	34	549
motoristide kursus	5	144
mootorratta juhtide kur- sus	3	52
Tehnilised kursused		
raadiotelegraafia	1	35
keskküttekütjad	1	124
kinomehhaanika	1	21

1) Ühiskond ja NMKU, Tallinn 1928, lk. 6.

2) V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., lk. 254.

3) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a.
aruanne, Tallinn 1939, lk. 16.

4) Samas, lk. 18.

Kursused	Grupid	Õpilased
Arilised kursused		
raamatupidam.	3	88
kiirkiri	2	35
Keeltekursused		
inglise keel	15	118
saksa keel	5	60
prantsuse keel	1	8
Eratööstuskool		
elektrotehnika	2	94
raadiotehnika	2	72
automehhanika	2	71

Kokku	77	1471

Kolmekümnendail aastail võttis mainitud osakonna tööst aastate kaupa osa inimesi järgnevalt:¹⁾

Aastad	Grupid	Õpilased
1930	65	1233
1931	61	855
1932	65	1036
1933	62	1071
1934	61	944
1935	63	1101
1936	63	1340
1937	80	1482
1938	77	1471

Üheks märkimisväärseks ürituseks, mis toimus Tallinna NMKU raames, olid autokursused. Nende organiseerimisega tehti algust juba 1922. aastal. Kuna kursused kujunesid elulis-

¹⁾ Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939, lk. 18.

teks ja sooviavaldusi osavõtuks laekus vägagi palju, siis kasvas järgneva aasta kevadel ühingu autokursusest välja autokool,¹⁾ (mis paiknes Toomkooli tänaval nr. 17). Autokoolis toimus täielik ettevalmistus I liigi autojuhi kutse saamiseks. Kuna õppejõududeks olid parimad eriteadlased sel alal, siis oli nii teoreetiline kui ka praktiline õppus väga kõrgel tasemel.²⁾ Autokooli kujunemist üleriikliku tähtsusega õppeasutuseks tunnustab tema astumine lähemasse koostöösse Eesti Autoklubiga. 1927. aasta septembris³⁾ ning teedeministeeriumiga 1928. aasta märtsis. Ajavahemikul 1923 - 1928. anti ühingu autokooli poolt välja 1130 diplomit.⁴⁾ Tuleb märkida, et õppetöö vormide osas rakendati koolis julgelt progressiivseid meetodeid, mis väljendub näiteks 1937. aastal välja antud väga heas trükitud loengute konspektis auto elektriõppe kohta. Ettevalmistusaeg autojuhikutse saamiseks oli tavaliselt 2,5 kuud. Peale selle korraldati veel päevaseid kiirkursusi kestvusega 4-5 nädalat. Viimased olid määratud õpilastele maalt, kellel polnud võimalik pikemaajalise linnaselamisega suuri kulutusi teha.⁵⁾ Kolmeteist-aastase tegevuse jooksul õpetati ühingu autokoolis välja üle 4000 juhi. Umbes 75 % neist õppis autojuhtimist elukutse tarvis ning ülejäänud oma sõidu tarvis.⁶⁾ Sellest nähtub,

---

1) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 24 ja NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 38.

2) "Edule", veebr. 1927, lk. 12.

3) Samas, veebr. 1928, lk. 2.

4) Samas, nr. 6, 1928, lk. 4.

5) Samas, lk. 4-5.

6) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 38.

et kristlikud noorsootegelased teenisid kuulekalt kodanluse huve tööpuuduse maskeerimisel. Püüti ju autokoolis läbiviidud õppustega kuidagi leevendada tööpuudust. Kuid tavaliselt see ei õnnestunud. Seda olid sunnitud tunnistama ka kristliku noorsooliikumise juhid: "Ei või öelda, et neist, kes õpinud autojuhtimist töötavad kõik autojuhtidena. Paljud neist töötavad hoopis teistsugustel tööaladel..."¹⁾

Kirjeldatud autokool oli Tallinna meesühingu ettevõtte. Kuid kristliku noorsoo-organisatsioonide raames tegutsesid veel eraettevõtted, milledest saadav tulu läks ettevõtjale ning teatud protsent ühingule. Nii näiteks tegutses Pärnu KNNU juures kodumajapidamise eratäienduslaskool, kus võeti läbi järgmised ained: eesti keel, arvepidamine, usuõpetus, kodanikuõpetus, tervis- ja lastehoid, koduhoid, käsitöö ja õmblemine, lastekasvatuse teooria, praktika linna lasteaedades, loengud elukindlustusest, tuleohutusest²⁾ jne. Tallinna NMKU haridusosakonna juures töötas kaheklassiline elektrotehnika eratööstuskool³⁾, mis kasvas välja elektrotehnika kursustest 1935. aasta sügisel.⁴⁾

Kristlike noorsooühingute haridustegevuse kaldumise põhjus praktilisusele tuleb ilmsiks häälekandjas "Edule" avaldatud artiklis, mis on pühendatud Lutheri vabrikus tehtavale tööle: "Noortele püütakse anda juhatust ainetes, mis neile suudaks huvi pakkuda, kuid ühtlasi, mis oleks tegeliku täht-

1) NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 38.

2) "Kolmnurk" nr. 1, 1932, lk. 10.

3) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 10.

4) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939, lk. 17.

susega ja mille tundmine tulevikus võiks kasulik olla. Töö-
tavad vineeri väljasaagimise, elektri-asjanduse ja raadio
klassid. Kavatsusel on avada poistele tislari, kingsepa,
raamatuköitmise jne. klassid."1) Seega püüdsid kristlikud
noorsooühingud oma liikmeid valmistada ette mitmes elukut-
ses, et kergendada neil töö leidmist. Selline teguviis ole-
vat "Kristuse õpetuse pärane", "ainult sel teel saavad noor-
te vanemad aru ühingu tähtsusest."2) Viimases oli oma tööete-
ra sees. Näiteks Tallinna naisühingu haridusosakonna poolt
korraldatud kursused 1930. aastal valmistasid valdavad ena-
muses ette, kas kontoriametnikke või teenijatüdrukuid.3)
Viimaste poliitiline teadlikkus oli aga tavaliselt üsna ma-
dal.

Ühingute haridustegevuse kaldumine praktilisusele tee-
nis veel liikmete juurdeõmbamise eesmärgi. Ent ka see ei
andnud soovitud tulemusi. Näiteks, kui 1929. a. võttis Tal-
linna KNNU aiatööst osa 60 - 80 inimest, siis 1930. aastal
langes see arv 37-13.4) Tallinna naisühingu ebapopulaarsust
tõendab ka ühingu lasteaias kiratsemine, kus oli märgata las-
te arvu pidevat vähenemist. Juhtivad tegelased püüdsid seda
seletada levinud lastehaigustega. Nii kirjutati vastavas
aruandes: "Ühingu lasteaias oli märgata laste arvu vähenemist
linnas valitsevate lastehaiguste tõttu. Kuigi meie lasteaias

-----

1) "Edule" dets. 1927.

2) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 14, l. 54.

3) Vt. Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930. aas-
ta tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 19.

4) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930. aasta te-
gevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 9.

vaid paar leetrite juhtu ette tuli, võtsid siiski vanemad lapsed koju ammu enne semestri lõppu. Aprillis ja mais kuivas laste arv lasteaia 50-lt 20-15-le."¹⁾ See väide lükkatakse aga samas ümber ning tuuakse esile laste arvu vähendamise tõeline põhjus: "Vaatomata selgitustele ei arvesta vanemad lasteaia ülalpidamisega seotud kulusid ega seda, et poolaastamaks, kuigi osakaupa, igal juhul siiski tuleks tasuda."²⁾

Ühingute poolt korraldatud kursuste vähest küllastatavust püüti põhjendada ka aja vähesusega. Nii näiteks teatas Sindi naisühingu esindaja Kiirelaid 9. nov. 1938. a. KNNU Liidu sotsiaaltöö juhatajale Anilasele: "Praegu on küll võimalu kaks korda nädalas kursustel käia (jutt on käsitöökursustest - V. M.) ja kodus vahepeal tööd jätkata ning siis veel mõneks öhtuks kokku tulla. Tööinimestel ei jääks siis enda tarvis üldse aega."³⁾

Järgnevalt peatume põgusalt kristlike noorsooühingute poolt korraldatud mõnede üldhariduslike kursuste vaatlemisel. Ühes usulise tegevuse rõhutamisega oli ühingute töös tähtis koht kultuur-hariduslikul tegevusel. See avaldus muusika- ja kirjandusõhtute korraldamises, laulukooride, sümfooniaorkestrite organiseerimises jne.⁴⁾

1) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 7.

2) Samas.

3) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 66, l. 286; sellest vt. veel Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1929. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 7.

4) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 10.

Tallinna NMKÜhingus moodustati isegi nn. kammermuusika klubi, mille tööd juhtis Tallinna konservatooriumi üliõpilane keegi Presnikov.¹⁾ Mainitud klubi korraldas muusikaalaseid loenguid, et levitada noorsoo seas teadmisi muusika ajaloost ja heliloojatest ning arendada muusikalist maitset. Näiteks 1926. aastal korraldati õhtuid, mis olid pühendatud Griegile, Schubertile, Sibeliusele, Chopinile, tutvustati itaalia ja eesti rahvalaule jne.²⁾ Kirjandusõhtutel viidi läbi vaidlusi, tehti ettekandeid kirjanike eluloost ning nende loomingu-
gust. Näiteks 1929. aastal viidi Tallinna naisühingus läbi kirjandusõhtud, kus võeti läbi Metsanurga, Lutsu, Londoni jt. looming.³⁾ Referaatidele järgnesid tavaliselt vaidlused ja arutelud. See tegutsemismeetod oli eriti populaarne Võru naisühingus.⁴⁾ Muusika- ja kirjandusõhtute kõrval viidi läbi loenguid tervishoiust, lastekasvatusküsimustest jne. Sel puhul korraldati isegi Tartu KNNÜ-s nn. tervisenädalaid. 1929. a. veebruaris siin korraldatud tervisenädalal toimusid sellised ettekanded, nagu: "Närvide karastamine ja vitamiinid", "Naine emana", "Suguline tervishoid" jne.⁵⁾ Tallinna KNNÜ haridusnädalal, mis toimus 13.-18. märtsini 1938. a. esines ettekannetega mag. J. Elango.⁶⁾ Viimane esines ka teistes kristlikes noorsooühinguis. Näiteks 6. dets. 1938

---

1) "Edule", dets. 1927.

2) Samas nr. 2, 1928.

3) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1929. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 10-11.

4) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 14, l. 62.

5) "Edule" nr. 2, 1929, lk. 23-24.

6) "KNNÜ Teateid", märts 1939, lk. 8.

rääkis ta Valgas teemal: "Nähteid puberteedialise noorsoo hingeelus."¹⁾

Samas tuleb aga rõhutada, et kodanlik valitsus kontrollis pidevalt kristlike noorsooühingute haridustegevust, et see areneks kodanlusele meelepärases suunas. Seda tõendab kasvõi see asjaolu, et kui Kiviõli Kristlik Noorte Naiste Ühing tahtis 10. märtsil 1939. a. korraldada kodunduskursuse, siis pidi ta eelnevalt taotlema luba Jõhvi politseikomisarilt.²⁾

---

1) "KNNU Teateid", märts 1939, lk. 11.

2) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 64, l. 181.

3. Sport kristlike noorsoo- ühingute tegutsemismeetodina

Kui me eelnevalt nägime, et religioon ning haridustegevus taotlesid poliitilisi eesmärke, siis sporditöö osas see nii otseselt ei ilmne, kuid need olid olemas. Selle arendamisega püüti vaid võimalikult rohkem noori ühinguisse tõmmata, sest ainult usulise töö rõhutamine oleks noori ühinguist eemale tõuganud. Ühingute kehakultuuri- ja spordialases töös pandi peaaegu liikmete kehalisele arenemisele ja tervete eluviiside propageerimisele.¹⁾ Eesmärgiks ei olnud mitte üksnes spordi tippsaavutused, vaid püüti pakkuda kehalist kasvatust kõigile vastuvõetaval kujul.²⁾ Kristlike noorsoo-organisatsioonide kehalise kasvatuse osakondade raames viidi läbi treeninguid, võistlusi, võimlemistunde, loenguid spordi ajaloo jne.³⁾ Kehalise kasvatuse osakonna töös viidi läbi ka enam-vähem regulaarne spordiga tegelevate noorte arstlik läbivaatus. Huvi arstliku läbivaatuse vastu oli vägagi suur. Sellele tuginedes tekkis näiteks Tallinna Meesühingus 1931. a. mõtte kutsuda ellu kehalise kasvatuse või sportliku nõuande punkt, kuid majanduslikel põhjustel ei saadud seda läbi viia.⁴⁾

---

1) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 11.

2) Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938, lk. 10.

3) Noortemeeste tegevus, Tallinn 1928, lk. 21.

4) Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932, lk. 15.

Spordiga tegelemine oli eriti hoogne Tartu ja Tallinna meesühinguis. Viimases sporditöö hoogustamiseks ning paremaks juhtimiseks saabus 5. okt. 1927. a. Tallinna M. Nestle, kes asus tegevusse ühingu kehakasvatuse osakonna nõuandja sekretärina. Eelnevalt oli ta tegutsenud Ameerika Ühendriikides, Springfieldi kehakasvatuse ülikoolis õppejõuna.¹⁾ Nestle saabudes Tallinna toimus meesühingu kehakasvatuse osakonna töös tunduv elavnemine. Osakonna juurde loodi spordiklubi, mille raames hakkasid tegutsema käsipalli, jalgpalli, pesapalli, kergejõustiku jt. osakonnad.²⁾ Spordiklubi liikmeiks võisid olla nii täiskasvanud kui ka noorliikmed. 1928. aastal loodi aga sektsioon nn. Poiste Spordi Liit, mille tegevusest võisid võtta osa vaid noorliikmed. Poiste Spordi Liit kasvatas ja valmistab regulaarse treeninguga ette sportlasi kõikidele seltsidele ja ühingutele.³⁾ Taoline liit asutati 1928. a. ka Tartu NMKU juurde. Selle initsiaatoriks oli H. Niiler, kes sama aasta kevadel saabus Springfieldist, kus ta oli õppinud.⁴⁾ Mõne aja möödudes loodi Poiste Spordi Liite ka teistes kohtades tegutsenud meesühingute juurde. Kuuludes mainitud liitudesse ei piirdunud noored ainuüksi harjutuste ning treeningutega, vaid viisid läbi rohkesti omavahelisi võistlusi. Järjekordne võistlus kõigil tollal harrastatud aladel toimus näiteks 1933. a., mil üle-eestilises arvestuses võitis esikoha Tartu Poiste Spordi

---

1) "Edule", nov. 1927.

2) Samas, dets. 1927.

3) Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932, lk. 11-12.

4) Tartu Noorte Meeste Kristlik Ühing 1930. aastal, Tartu 1930, lk. 6.

Liit ning sai rändkarika omanikuks.¹⁾

Tähtsat kohta omavad kristlike noorsooühingute sporditöös nn. suvelaagrid. Juba 1920. aastal asutas Tallinna NMKU Keila-Joale telklaagri.²⁾ 1931. aastast alates tegutses Koitjärvel Noorte Meeste Kristlike Ühingute Liidu suvelaager,³⁾ mis osutus üheks parimaks Euroopas.⁴⁾ Seepärast korraldati 1936. aasta Berliini olümpiamängudele sõitvatele Eesti sportlastele seal eelnevalt mõneajaline treeninglaager.⁵⁾ 1938. a. juulis lasti käiku Karula laager, mis asus Valgemaal Karula vallas Ödri järve kaldal.⁶⁾ Tartu meesühingu poolt organiseeritud suvelaagrid töötasid Vapramäel⁷⁾ ning Vasula⁸⁾ järve ääres.

Kristlike noorsooühingute liikmete saavutused Eesti spordi ajaloos on küllaltki tähelepanuväärsed. Viimane väi-

---

1) "NMKU Teated" nr. 1, 1933, lk. 3.

2) "Eesti Kool" nr. 5, 1936, lk. 235 ja "Noortemeeste Kristliku Ühingu Kuukiri", apr. 1924.

3) "Eesti Kool" nr. 5, 1936, lk. 234 ja NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935, lk. 16.

4) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939, lk. 1.

5) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 14.

6) Noorte Meeste Kristliku Ühingu Karula laager, Valga 1938.

7) Põhimõtteid ja jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tegevusest, Tartu 1927, lk. 5.

8) Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928, lk. 6.

de kehtib eriti sportmängude kohta. Näiteks 1933. a. sügisel loodi Tallinna meesühingu juurde lauatennise meeskond, kuhu kuulus 5 mängijat. Meeskond võttis pidevalt osa Tallinna esivõistlustest.¹⁾ Kuid juba eelnevatel aastatel võisteldi sel spordialal teiste meesühingutega. Nii toimus 1929. aastal võistlus Tallinna ja Riia NMK Ühingute vahel, mille võitis esimene tagajärjega 6:3.²⁾ Tallinna meesühingus lauatennise viljelemisel tehtava töö edukusest annab tunnistust NMKU liikme J. Tui Eesti meistriks tulemine 1938. aastal.³⁾

Kristlike noorsoo-organisatsioonide liikmete ridades harrastati veel malemängu ning tennist. Male populariseerimiseks ühingu liikmete seas, võttis Tallinna meesühing oma peale 1938. aasta Eesti maleesivõistluste korraldamise.⁴⁾ 1928. aasta kevadel viidi Tallinna naisühingus läbi tennisekursused ning sama aasta suvel tutvustati seda mängu ka Pärnus.⁵⁾

Väga tähtis koht on kristlikel noorsooühingutel korvpalli levitamisel ning arendamisel Eestis. Korvpalli esimeseks viljelejateks olid just kristlikud meesühingud juba 1920. aastal.⁶⁾ Mängukogemuste saamiseks ning tehnilis-taktiliste võtete täiustamiseks korraldasid Tallinna ja Tartu

---

1) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 18.

2) "Päevaleht" nr. 321, 26. nov. 1929.

3) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939, lk. 13.

4) Samas, lk. 12.

5) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929, lk. 17.

6) Eesti Entsüklopeedia, IV, vg. 1097.

Ühingute korvpallimeeskonnad pidevalt omavahelisi kohtumisi. Peale selle võisteldi igal aastal Riia vastava meeskonnaga.¹⁾ Tunnustavalt tuleb märkida, et juba kolmekümnendateks aastateks jõudis eesti korvpall kristlike noorsooühingute ulatuses maailmaklassi. Seda tõestavad eesti korvpallurite esinemised ülemaailmses ulatuses korraldatud ajalehe "Chicago Tribune"'i karikavõistlustel. Esmakordselt võitis mainitud karika Tallinna NMKU korvpallimeeskond "Russ", kes võitis Läti meistri "Latvija Jaunatne" tagajärjega 26:20²⁾. See toimus siis kui meeskonna treener Selenoi oli saabunud tagasi Tallinna 2-aastaselt õppereisilt Genfi.³⁾ Eriti edukalt esineti samade karikavõistluste sarjas 1933. aastal, mil võitjaks tuli Tallinna "Kalev" olles poolfinaalis võitnud Tartu NMKU meeskonna.⁴⁾

1933. aastal ei piirdunud Tallinna NMKU korvpallimeeskond enam kohalike kohtumistega, vaid käis võistlusreisil Euroopa teistes riikides. Turnee algas 31. dets. 1932 ja lõppes 30. jaan. 1933. Kuu aja jooksul võisteldi Poolas, Tšehhoslovakkias, Šveitsis, Prantsusmaal, Itaalias ja Lätis. Üldse peeti 21 mängu, neist võideti 12 ning kaotati 8 kohtumist, 1 lõppes viigiga.⁵⁾ Kui kolmekümnendate aastate esi-

---

1) "Edule", nov. 1927.

2) Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932, lk. 15-16 ja 19.

3) "Poisteleht" nr. 6, 1931, lk. 14.

4) Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934, lk. 18.

5) Samas, lk. 17.

mesel poolel peeti üldiselt tugevamaks Tallinna ühingu käsipalli meeskondi, siis teisel poolel kuulus see koht Tartu meeskondadele. Kuigi võrkpallis olid tartlased juba 1930. aastal Eesti meistriks tulnud¹⁾, ei jõutud selleni veel korvpallis. Tartu NMKU tuli Eesti meistriks korvpallis 1936. aastal.²⁾ Siin oli suuri teeneid treener Herbert Niileril. Eesti Käsipalli Liit valis viimase isegi käsipalli rahvusmeeskondade treeneriks, kelle ülesandeks jäi võistkondade ettevalmistamine Berliini olümpiamängudeks.³⁾ Sel alal tehtud tubli töö eest autasustas Tartumaa Spordiliit Niilerit ning 12 mängijat kuldmedalitega.⁴⁾

Kristlike noorsooühingute tublist tööst spordi alal annab tunnistust ka edukas esinemine kristlike noorsooühingute olümpiamängudel Kopenhaagenis 1927. aastal.⁵⁾ Seal saavutasid Eesti sportlased üldkokkuvõttes kolmanda koha, kusjuures esindatud olid 17 riigi kristlikud noorsooühingud.⁶⁾

Tehes peatükist kokkuvõtte võime väita, et kodanlikus Eestis tegutsenud kristlike noorsoo-organisatsioonide tegut-

---

1) Tartu Noorte Meeste Kristlik Ühing 1930. aastal, Tartu 1930, lk. 5.

2) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 11.

3) "NMKU Teated" nr. 1, 1935, lk. 4.

4) Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938, lk. 11.

5) "Edule", märts 1927.

6) Samas, nov. 1927.

semismeetoditeks olid usuline tegevus, haridustegevus ning sport. Kogu see mitmekülgne tegevus taotles kindlaid poliitilisi eesmärke. Neid teenides püüti mitmesuguste kursuste organiseerimisega jne. õhutada võimalikult paljusid noori ühingute liikmeiks astuma. Sealjuures ei saa eitada, et erialaste teadmiste levitamisel, samuti kehalise kasvatuse arendamisel oli teatud positiivne tähtsus.

KRISTLIKE NOORSOOUHINGUTE EESMARK

1. Kodanliku natsionalismi ja individualismi juurutamine

Olles peale interventsiooni ning kodusõda kindlustanud oma positsiooni riigivõimu osas, seisis kodanluse ees eluline ülesanne - säilitada seda ka tulevikus. Sellest tingituna püüdis kodanlus noorsugu ka vastavalt kasvatada. "Kui tahetakse võita tulevikku, peab kindlustama noori, tulevikujõude, andes neile näpunäiteid nende arenemisteel"¹⁾ rääkisid kristlike noorsoo-organisatsioonide juhtivad tegelased. Teiste sõnadega üelduna tähendaks see seda, et kui tahetakse loota kodanliku Eesti püsimist, siis peab noorsugu, kes on riigi tulevik, kasvatama kodanliku natsionalismi, võltspatriotismi vaimus, et tast kujuneks kodanliku riigi pime teenija või siis kogunud juhtija. Natsionalism pidi saama selleks kitiks, mis ühendab eesti töörahvast kodanluse ümber ning lümmatab tema klassiteadvuse.²⁾ Natsionalistlik propaganda, millega immutati läbi kogu ühiskondlik elu, seoti kõige tihedamalt usulise propagandaga. Viimane asjaolu tuleb eriti selgelt ilmsiks kristlike noorsooühingute tegevuses. "Rahvus kuulutati" mainitud organisatsioonide

---

1) "Kolmnurk" nr. 1, 1929, lk. 2.

2) E. Rannik, Kiriku ja riigi vahekord kodanlikus Eestis, Religiooni ja ateismi ajaloo Eestis, Tallinn 1956, lk. 241.

juhtivate tegelaste poolt "klassidest kõrgemal seisvaks kategooriaks ning Eesti kodanlik riik kogu rahva ühissünnituseks.*. "Omariikluse" arendamiseks manitseti isalikult ühiskondlikke klasse ja kihte loobuma omavahelistest lahkeliidest."¹⁾ Nii märgitas kodanlus elanikkonna teadvust, esitades oma klassihuve kogu eesti rahva huvidena. Nii näiteks kirjutati NMKU 15. aastapäeva puhul välja antud brošüüris: "Oma 15-aastase tegevusega on NMKU (ka NNKU - V.M.) kui organisatsioon tõhusalt töötanud kaasa meie rahva ülesehitavas töös."²⁾ Siinjuures kasutas kodanlus osavalt ära rahva loomulikku isamaa-armastust ja tegi palju ilusaid sõnu riigi "iseseisvusest".³⁾

Tuleviku-Eesti küsimus tõusis eriti teravalt päevakorrale just kahekümnendate aastate lõpus, perioodil, mil Eesti oli haaratud ülemaailmse kapitalistliku ületootmiskriisi raudsesse haardesse. Tolle perioodi ajakirjanduses on sel puhul märgata ärevaid sõnavõtte, millede hulgas ei puudunud ka fašismimeelseid. Näiteks kirjutati kristlike noorsooühingute ajakirjas "Edule": "Viimase seitsme või kaheksa aasta jooksul oleme üle elanud respublikanismuse epidee-

---

1) H. Saarniit, Kirik kodanlike natsionalistide klassihuvide teenistuses aastail 1920-1940, Religiooni ja ateismi ajaloost Eestis, Tallinn 1956, lk. 258; natsionalismi küsimustel on veel peatanud vt. Ö. Elango, Eesti kapitalismi ajutise, ebakindla stabilisatsiooni aastail (1925-1929), Tallinn 1958, lk. 103 ja A. Liebman, Eestimaa Kommunistliku Partei loomise ajaloost (veebruar 1920 - aprill 1922), Tallinn 1960, lk. 99 jt.

2) 1920-1935, NMKU, Tallinn 1936.

3) A. Liebman, Eestimaa Kommunistliku Partei loomise ajaloost (veebruar 1920 - aprill 1922), Tallinn 1960, lk. 94.

ma. Maailmas on nüüd 40 või 50 vabariiki, kuid vähestel neist on juhid. Mis saab nendest vabariikidest?"¹⁾ Nendes ärevates häältes võiks juba tunda eelkõla 1934. aasta fašistlikule riigipöördele. Seoses sellega püüti noorsugu veenda ning meelestada optimistlikult, "anda talle jälle positiivseid vaateid elule, aidata neid leida väärtusi, milleks elada."²⁾ Eeskätt apelleeriti just väikekodanliku noorsoo poole. Demagoogilistel eesmärkidel kõneldi ja kuulutati, et tuleviku kandjaks, paljude lootuste ja mõtete täidesaatjaks³⁾ olevatki just väikekodanlus.

Kõrvuti väikekodanluse võsukeste aktiviseerimisega püüdsid kristlikud noorsooühingud teha natsionalistlikku agitatsioonitööd ka töölisnoorsoo seas. Juba V. Kingissepp rääkis irooniliselt, et "... rahvusaatest taheti hiina mür tehha sotsialistliku hädaohu vastu, et töörahvast "oma" kodanluse rõhumisega õnnelikuks teha."⁴⁾ Siit nähtub, et kodanlus kartis, et töölisnoorsugu saab tulevikus etendama temale hauakaevaja osa. Sellepärast püüdsid kristlikud noorsooühingud "kõik teha seltskondliku elu tõstmiseks ... tööliskonnas, korraldades neile lõbusat ajaviidet ja tervet

---

1) "Edule" nr. 4-5, 1928.

2) "Kolmnurk" nr. 2, 1931, lk. 14.

3) Samas nr. 5, 1929, lk. 49.

4) V. Kingissepp, Kellele iseseisvus, kellele ike, Tallinn 1946, lk. 44.

meelelahutust." Samas kiideldigi, et kristlike noorsoo-
ühingute tegevus olevat avaldanud mõju igasugustele rahva-
kogumistele.¹⁾ Sellest järeldub, et kuigi ametlikult krist-
likud noorsooühingud ei olnud poliitilised organisatsioonid,
etendasid nad siiski tähtsat osa poliitilises mõttes, para-
lüseerides võimalikke rahutusi ning streike. Teiseks, nime-
tatud organisatsioonid olid nahast välja pugemas, et aga
saaks omi ideid ja mõtteid külvata tööliskonna sekka, sest
sellega oleks muutunud vähemvõimalikuks töötavate masside
astumine kodanlusels ebameeldivaisse organisatsioonidesse.
Sel puhul kurdeti: "Vabameelsuse sildi all meelitatakse
neid (töölisnoori - V.M.) noorsotsialistlikesse ühinguisse,
kus püütakse naeruvääristada usklik-kõlbelisi mõtteid, isa-
maalust, usku, pieteeti ja lugupidamist kõige vastu, mis
siiaamaani on harjutud pidama vooruseks. Et sarnases mängus
on tegev võõras käsi, võõras vaim, võõras rahagi, siis pea-
me olema valvel, et meie noori ei mürgitataks meie eneste
silme all."²⁾ Siit nähtub selgesti, kuivõrd kodanlus kartis
mõju, mida töörahva riik teisel pool Peipsi järve võinuks
avaldada tööliskonnale kodanlikus Eestis. Uhtlasi püüti
selliste kirjutistega eesti pahempoolset töölisliikumist
ja ka Nõukogude Liitu diskrediteerida. Taolise kartuse väl-
jendas selgekujuliselt keegi kodanlik sulemees Jakob Loo-
salu-Veide oma artiklis "Rahvusliku iseteadvuse nõrgesta-

---

1) "Kolmnurk" nr. 2, 1932, lk. 24.

2) Samas nr. 1, 1932, lk. 11.

mine noorsoo kaudu": "Kes ei tunneks, kuidas Vene kommunistlik imperialism tungib meie rahvuslust hävitama iga-suguste kavalate abinõudega. Ta tungib muuseas ka noorte hulka ja propageerib seal eeskätt rahvusvahelist vendlust."¹⁾

Ei ole mõtet hakata lähemalt selgitama terminit "kommunistlik imperialism", sest on teada, et kodanlus on alati püüdnud proletariaadi diktatuuri igati mustata. Küll väärrib aga märkimist, et kodanlus mõistis vägagi selgesti, et töö-lisklassi rahvusvaheline vendlus kujutab endast surmavaenlast rahvusluse teooriale, mille varal püüti 1920. aastal kehtimapanud kodanlikku diktatuuri igati õigustada. Samal ajal püüti varjata, et välismaine interventsioon ja kodusõda ise olid "seks pinnaks, millel marurahvuslus ka töörahva mahajäänudates kihtides lopsakalt õisi ajas."²⁾

Kristlikes noorsooühinguis ei väsitud kodanliku natsionalismi propageerimisel rääkimast tööliste ja kapitalistide sõprusel. Nii näiteks räägiti: "Varem valitses ... vaade, et inimene võib olla lojaalne ainult oma klassi (tööliste) vastu, ja see klass oli täielises võitluses tööandajate klassiga, sest et viimase vaade oli saada rohkem produktsiooni, tähelepanemata jäi tööliste heakäekäik. Nüüd on nende vaadete asemele astunud uued arusaamised - on võimalik olla lojaalne oma klassi vastu ja võtta arvesse tööliste heaolu."³⁾ On selge, et selliste mõtete väljendamisega teeniti

---

1) "Urikivi" nr. 1, 1925, lk. 18-19.

2) V. Kingissepp, Iseseisvuse ikke all, Tallinn 1953, lk. 166.

3) "Kolmnurk" nr. 1, 1931, lk. 8.

kristlikes noorsooühinguis kodanluse huve kui neis propageeriti rahvusterviklust, kui räägiti, et "iga rahvus võib elada, kasvada ja õitseda täiesti omaette..."¹⁾

Natsionalistlikke tendentse taotles ka kristlike noorsooühingute poolt läbiviidud nn. hõimuliikumine. Sel eesmärgil asutati mitmete ühingute juurde nn. "Soome klubid". Üks selliseid loodi näiteks 10. nov. 1929. a. Tallinna NMKU-s.²⁾ 14. veebr. 1930 asutati taoline klubi Pärnu KNNU-s³⁾. Seda eesmärki taotlesid ka mitmed ühingute raames toimunud hariduslikud kursused, kus võeti läbi selliseid teemasid nagu nn. kodanikukasvatus, isamaalus, rahvaomapära, Eesti suurmehed, vana-eesti ja vabadussõja sängarid jne.⁴⁾

Kodanliku natsionalismi juurutamisega kaasnes kristlike noorsooühingute tegevuses ka individualistlike kalduvuste süvendamine inimestes. Nii näiteks rõhutas 1931. a. Chesta Mitschell, et ühingute eesmärgiks on just igakülgsest arenenud isiksuse kasvatamine.⁵⁾

Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tagajärjed, mil k^e kõrvuti kogu Venemaa töötavate massidega ka tööliklass

---

1) "Poisteleht" nr. 5, 1931, lk. 2.

2) "Kolmnurk" nr. 5, 1930, lk. 54.

3) Samas nr. 4, 1930, lk. 42.

4) Eesti Noorte Meeste Kristlikkude Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937, lk. 10-11.

5) Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931, lk. 6 ja "Kolmnurk" nr. 7, 1931, lk. 80.

ning kehvtalurahvas Eestis kehtestas nõukogude võimu. Selle põhjuseks aga olevat olnud isiksuse vähene arendamine. Tao- lise mõtte väljendas näiteks keegi Tartu ülikooli usutea- duskonna üliõpilane Uno Schilting, kes kirjutab: "Sõdade ja tapmiste mõllus kaotas üksik inimene oma väärtuse ja tähtsuse. Mass sai kõikvõimsaks teguriks... Inimesega kui niisugusega ei arvestatud enam... Ja selle tagajärg majan- duslik ja moraalne kokkuvarisemine, inimlike õiguste por- ri tallamine".¹⁾ On selge, et see tulevane pastor mõistis üksiku inimese all, kes kaotas revolutsiooni tulemusena oma tähtsuse, kodanlust tervikuna. Ta kahetseb kibedasti tõika, et töörahvas sai ise oma elutegevuse peremeheks. Sel- liste sündmuste kordumise ärahooldmiseks nähti ette, kui võrd vajalik oli kodanlusele "... suurte kõlbeliste ja teadlik- kude juhtide kasvatamine, juhtide ja juhitudavate teineteist- mõistev vahekord."²⁾ Teiste sõnadega üelduna tähendab see seda, et kristlikud noorsooühingud pidid esiteks kasvatama kodanlike riigitegelasi, ja teiseks, igati propageerima rahvusühtsust. Samas räägib mainitud tegelane edasi: "Eri- lise tähtsuse ja mõju omandab iga isik eriti väikeriigis. Siin tuleb igat loovat töötegijat, igat annet ja võimet ra- kendada tööle, aidata kaasa r a h v a k u i t e r - v i k u (minu sõrendus - V.M.) ülesehitamistööks."³⁾ Tekib küsimus, kas tõesti kodanlus tundis puudust riigitegelaste

---

1) "Kolmnurk" nr. 4, 1929, lk. 37.

2) Samas.

3) Samas, lk. 38.

osas? Sellele küsimusele ammendava vastuse leidmisel tuleb silmas pidada kodanliku Eesti sõltuvat olukorda imperialistlikest suurriikidest. Kodanlus taotles rohkemat iseseisvust ning autoriteeti rahvusvahelisel areenil. "Meie vajame paremaid juhte. Mehed, kes meid praegu juhivad poliitika, kaubanduse ja tööstuse alal ei ole küllalt tugevad. Nad on ainult lükatavad ja tõmmatavad"¹⁾ - kurdeti. Ja tõesti, ega siis asjata räägitud: "Paljudel aladel peame end ümber korraldama, uutele seisukohtadele kohanduma, kui tahame läbi lüüa ja püsima jääda. Selleks ümberkorraldamiseks on jõudumööda oma abi ja teenistust püüdnud pakkuda NMKU (ka NNKU - V.M.). Oma peatlesannet nägi ja näeb NMKU noorsoo kasvatamises abiks olla, kes Eesti elu tulevikus peavad juhtima."²⁾ Kodanlus jõudis arusaamisele, et riigi tulevik tarvitab "üksnes energilisi mehi, ettevõtlikke ja tugevaid iseloome."³⁾ Siit nähtub, et kodanlus alahindas rahvahulka-de osatähtsust ajaloos ning pidas ühiskonda edasiviivaks jõuks üksikisiku tahet. Näiteks keegi Steinmann esinedes KNNU Liidu II kongressil 5. apr. 1934. aastal rääkis: "Aktiivsed ühiskonna tüübid võivad panna liikuma suured inimhulgad sisendades suurele arvule inimestest sama (st. oma - V. M.) ideed."⁴⁾ Taoliste käsitlustega tõsteti kodanluse poolt teadlikult esile üksikisikud, rahvas nähti üksnes

---

1) "Edule" nr. 4/5, 1928.

2) Samas nr. 2, 1928.

3) Samas nr. 1, 1926.

4) ORRKA, f. 862, nim. 1, toim. 14, l. 25.

nende tegevuse objekti. Selline käsituslaad teenib kind-
laid poliitilisi eesmärke - rahvahulkade poliitilisi ak-
tiivsuse halvamist. V. Kingissepp ütles: "Meie ei ole selle
õpetuse poolehoidjad, mis isiku tähtsust ajaloos suureks
peab. Mitte isikud vaid klassid on tegujõuks ajalookäigus.
Aga isikud võivad olla klasside kehastuseks."¹⁾

On päris selge, et kristlike noorsooühingute üheks
peamiseks ülesandeks oligi kasvatada noorsugu selliselt,
et ta ei võtaks omaks ülalmainitud seisukohta: Noorsoo seas
püüti juurutada omaette nokitsemise ning individualismi
vaimu. Tuleb nentida tõika, et taolise eesmärgi saavuta-
misel kroonis kristlike noorsooühingute tegevust mõningane
edu. Selle tegevuse viljana võime veel tänapäeva nõukogu-
likus Eestis küllaltki sageli kohata inimesi, kelledele
on omased ülalmainitud tõekspidamised kui kodanlikud igan-
did nende teadvuses.

---

1) V. Kingissepp, Võitlus Ameerika-Inglise imperia-
listide ja nende käsilaste vastu, Tallinn 1953, lk. 88.

2. Tööpuuduse maskeerimine

Kapitalistlikule maailmale on omane tööpuudus. Selle tõve all kannatas pidevalt ka kodanlik Eesti. Tööpuudusest ei saanud vaikides mööda minna isegi kristlikud noorsooühingud, kuigi nad püüdsid seda tõsiasi igati maskeerida või siis töötaolu all kannatavate inimeste seisukorda näiliselt mõningal määral leevendada. Andmed kristlike noorsoo-organisatsioonide tegelemisest tööpuuduse küsimusega algavad 1929. a., mis on ka mõistetav. Kristlikud noorsoo-organisatsioonid arvasid ära tundvat oma "vastutust" ja "kristlikku kohustust" olla "abiks" ühel või teisel viisil neile noortele, kes olid langenud tööpuuduse ohvriks või keda sama saatus ähvardas.¹⁾ Milliseid eesmärke kristlikud noorsooühingud antud probleemi osas taotlesid ja kuidas nad arvasid heaks tööpuudust likvideerida, sellele leiame küllaldase vastuse Cedergreni kõnest Eesti KNNÜ Liidu I kongressil: "Me ütleme, et nende (töötute - V. M.) väljavaated töö saamiseks tõusevad täiendatud oskusega ja ettevalmistusega mitmele kutsele... Neile, kes on ... jäänud tööta, tahame abiks olla ... seeläbi, et me nende ääreta pikki ja tühje päevi täidame sisuga, kutsudes neid kursustele jne.

---

¹⁾ Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 32.

Sel teel katsume neisse istutada uusi mõtteid, uusi huve, mis on vastumürgiks võitlusel hädahohtliku masendusseisukorra ja kaitseabinõuks igasugu kiusatuste ja hädahoju vastu."¹⁾ Töötute masendusseisukord tundus kodanlusele hädahohtlikuna seepärast, et ta võis viia streigiliikumise tugevnemisele ning revolutsiooniliste ideede levikule tööliiskonna seas. Taolisi "kiusatusi" püütigi töötute hulgas ära hoida tõmmates neid kaasa kristlike noorsooühingute tegevusse igal võimalikul alal. Oleks ekslik arvata, et ülalmainitud kursused suutsid töötutele anda midagi olulist. Nii näiteks korraldati Tallinna KNN Ühingus 1931. aastal oskuskursus naistele pesu parandamise alal, millest võttis osa kakskümmend töötut.²⁾ Tundub kuidagi paradoksaalsena asjaolu, et naistele tööliisperekondadest õpetati nn. o s k u s kursustel pesu parandamist. Tuleb lisada, et eranditult kõik kristlike noorsooühingute poolt korraldatud kursused olid samaladilised, mis töötutele mitte midagi ei andnud. Viimases asjaolus tuleb näha ka osavõtjate vähesuse üht põhjust.

Majanduslik kitsikus aga üha süvenes ja seda eriti kriisiaastail. Püüdes inimesi veenda, et nemad on teinud kõik võimaliku tööpuuduse osalisekski likvideerimiseks, hakati kristlikes noorsooühinguis levitama mõtet, et sellise olukorra tekkimise on põhjustanud meie kodanikud ise. Enamik inimesi on lihtsalt laisad, nad ei viitsi pingutada."³⁾

---

1) Kristlikkude Noorte Naistühingute Liit Eestis, Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932, lk. 32.

2) "Kolmnurk" nr. 10, 1931, lk. 122.

3) Samas nr. 5, 1931, lk. 56.

Taolise arvamusega püüti töötute teadvust mürgitada, panna neid uskuma, et viletsuste põhjus ei peitu mitte kapitalistlikus tootmisviisis vaid tööliste väheses oskuses ning ettevõtlikkuses. Et seda tööliste nn. oskust ning ettevõtlikkust tõsta, selleks olidki mõeldud mainitud kursused. Pesu-parandamise oskuskursuste kõrval korraldati veel kursusi sallide, mütside, kinnaste jm. kudumises¹⁾, lastekasvatuses²⁾ jne. Meestele korraldas Tallinna NMKU kursusi elektrotehnika alal. Lõpetanud said installaatori õigused ning nad võisid peale eksamite sooritamist tööle minna.³⁾ Oleme nõus sellega, et ajavahemikul 1926-1928 lõpetas mainitud kursused sada kaheksakümmend inimest,⁴⁾ ent kuipaljud neist suutsid leida tööd õpitud erialal, jääb lahtiseks, sest ükski kristlike noorsooühingute tegevuse aastaaruanne ega häälekandja ei too selle kohta mingeid andmeid. Meil jääb üle oletada, et kursused lõpetanute protsent, kes suutsid leida tööd õpitud erialal, oli väga tühine.

Kristlike noorsooühingute osatähtsuse õigeks mõistmiseks töötaolu likvideerimisel teema väikese analüüsi. Näiteks Tallinna KNN Ühingus oli 1. jaan. 1929. aastal töökoha soovijaid registreerunud kakskümmend üks isikut, enamuses noored, keskkooli lõpetanud neiud, kes otsisid kohta kontoris või ärisse. Aasta lõpuks oli registreerunud kuusküm-

---

1) Vt. "Edule" nr. 1, 1929, lk. 9.

2) Vt. Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1930.a. tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 7.

3) Vt. "Edule" nr. 2, 1928.

4) Vt. samas.

mend üheksa tööotsijat pluss kakskümmend väljaspool ühingu
gut seisvat isikut. Teenistust leidsid otsijad ja lahkusid
nimekirjast kuuekümmel juhul.¹⁾ Kohapakkumisi aasta jooksul
oli 119²⁾, sealhulgas:

kontorisse, ärisse	7	-	rahuldati	3
lastehoidjaks	73	-	rahuldati	15
teenijaks	39	-	rahuldati	5
<hr/>				
Kokku	119	-	rahuldati	23

Siit järeldub, et kolmkümmend seitse inimest leidsid
tööd mingil muul alal. Tuleb silmas pidada, et töö nõudmise
rahuldamiseks loeti kristlikes noorsooühinguis ka eelpool-
mainitud kursustest osavõttu, kus naised ja neiud kudusid,
õmblesid jne. ning realiseerisid tooteid elanikkonna seas.³⁾
Enamus kaheksakümne üheksast tööd otsivast inimesest soovi-
sid teenistust leida kontoreis või ärides. Kohapakkumisi sel
alal oli vaid seitse, milledest ainult kolm rahuldati. Siit
omakorda järeldub, et neli töökohta jäid vakantseiks, see-
pärast et tööotsijad ei olnud kas võimelised antud kohal
töötama, sest KNN Ühingud ei korraldanud kursuseid, mis olek-
sid noori naisi valmistanud ette töötamiseks kontoreis või
ärides, või siis mõnel muul põhjusel. Nimetatud töökohtade-
le oli nõudmine äärmiselt tühine ja kui kristlikes naisühin-
guis oleks hakatud kursusi korraldama vastavatel aladel,
siis oleks see vaid negatiivses valguses lasknud paista

---

1) Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 1929.a. tege-
vuse aruanne, Tallinn 1930, lk. 19.

2) Samas, lk. 19.

3) Vt. "Edule" nr. 1, 1929, lk. 9 ja "Kolmnurk", nr.10,
1931, lk. 122.

kristlike noorsooühingute juhtivate tegelaste juttu kaasaaitamisest töötaolu likvideerimisel. Tekib küsimus, miks seitsmekümne kolmest lastehoidja kohast saadi täita vaid viisteist, kuigi töötajaid oli? Lastehoidmine ei nõua ju mingit eelnevat õppimist spetsiaalkursustel. Vastus on üks - palgad olid niivõrd madalad, et töötud pidasid neid kohti vastuvõtmatuiks. Seda kinnitab ka asjaolu, et kui Tallinna KNNU 1930. aasta sügisel korraldas pooleaastalise lastekasvatavate kursuse, siis lõpetas selle vaid üksteist inimest.¹⁾ Järgneval suvel leidsid kõik lõpetajad peale kahe, suvised kohad kolooniates, mängumurudel ja perekondades, kuid koha leidmine sügisel osutus jälle õige raskeks.²⁾

On selge, et kristlikud noorsooühingud ei suutnud kindlustada oma liikmeile stabiilset ning enam-vähem tasutavat töökohta. Kuigi tööpuuduse probleem oli eriti terav kriisiaastail, jäi see kodanliku diktatuuri järgneva seitsme-kaheksa-aasta jooksul valusaks küsimuseks ka kristlikes noorsooühinguis. Töötsimine ületas alati tööpakkumise. Näiteks Tallinna KNNU kohakuulutamisküros oli 1939. aastal registreeritud 1103 töötajat ja 976 kohapakkumist.³⁾ Töötute olemasolus süüdistati töötuid endid: "... võtta vastu ainult seda tööd, mida tahetakse, juurde arvatud kõrge palk, oli küll hea, kuid mitte küllalt tark."⁴⁾ Sellega püüti töölis-

---

1) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1930. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1931, lk. 7.

2) Samas

3) Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1939. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1940, lk. 23.

4) "Kolmnurk" nr. 5, 1932, lk. 51-52.

konna silmis varjata, maskeerida elanikkonna majanduslikult halva olukorra tõelist põhjust.

Rääkides kokkuvõtlikult kristlike noorsooühingute eesmärgist võime öelda järgmist:

1) Kodanliku natsionalismi kasvatamine noorsoo seas tundus valitsevale klassile olevat "vabariigi" püsimise huvides väga vajalik. Rahvuslus ning individualism ongi seejärel kristlike noorsooühingute üheks tähtsamaks eesmärgiks.

2) Eelpooltoodut kindlustati noorsoo teadvuses religiooni abil. Seega religioon polnud mitte eesmärk vaid vahend.

3) Tööpuuduse põhjuste maskeerimisega taotlesid kristlikud noorsooühingud elanikkonna seas omariikluse-idee omaksvõttu. Viimane aga varjas tugevasti klassivastuolusid.

K O K K U V Õ T E

1844. aastal Inglise usuteadlane ja kaupmees George Williams (1821-1905) asutas Longonis esimese kristliku meesühingu - Young Mens Christian Association'i - maailmas. Varsti hakkas taoline liikumine levima Ameerika Ühendriikidesse, kust see eksporditi ka Eestisse käesoleva sajandi 20-ndate aastate algul. Ka kristliku naisliikumise sünnimaaks on Inglismaa, kus 1855. aastal Emma Robarts asutas vastava ühingu. Selle liikumise muutis USA oma mõju laiendamise huvides pärast Esimest maailmasõda rahvusvaheliseks.

Kristlike noorsooühingute ajaloos võib täheldada kahe suuna olemasolu: a) otseselt ja varjamatult religiooni propageerivad ühingud, b) kaudse meetodiga töötavad ühingud, mis taotlesid peamiselt poliitilisi eesmärke. Kodanlikus Eestis tegutsenud kristlikele noorsoo-organisatsioonidele näib omane olevat teine suund.

Ka Eestis oli Noorte Meeste Kristliku Ühingu ja Noorte Naiste Kristliku Ühingu rajamisel otsustav osatähtsus Ameerika Ühendriikide tegelastel, kes moodustasid 20-ndatel aastatel juhtiva kaadri selles liikumises. Kohapealne, rahvuslik juhtiv kaader kujunes lõplikult välja 30-ndateks aastateks.

Kristlikud noorsooühingud kuulutati poliitikast kõrgemalseisvateks, demokraatlikeks organisatsioonideks. Sellise tegutsemisviisiga suudeti tässata mahajäänud töölisi ja eriti linna väikekodanlasi ning talupoegi. Mainitud inimesed moodustasidki käsitletavate ühingute põhiliikmeskonna.

Kuivõrd kristlikud noorsoo-organisatsioonid olid mõeldud noorsoo võimalikult laiemate hulkade ideoloogiliseks mõjutamiseks, omistas kodanlus suurt tähelepanu nende tegutsemismeetodite väljatöötamisele. Peamist osa nende hulgas etendasid haridustegevus, sport, religioon.

Kristlike noorsooühingute eesmärgiks Eestis oli kodanliku natsionalismi kasvatamine, rahvusluse, individualismi, omariikluse idee kinnistamine noorte teadvuses, kapitalistliku süsteemi pahede maskeerimine.

Vaatamata oma valdavalt reaktsioonilisele olemusele, etendasid käsitletavad ühingud küllaltki progressiivset osa mõningate spordialade (käsipall) jms. arendamisel ning propageerimisel Eestis.

Kasutatud kirjandus

I Marksismi-leninismi klassikute tööd

1. Lenin, V. I., "Sotsialism ja usk", Teosed, 10. kd., Tallinn 1952.
2. Lenin, V. I., "Töölispartei suhtumisest religiooni", Teosed, 15. kd., Tallinn 1953.
3. Lenin, V. I., "Klassid ja parteid oma suhtumises religiooni ja kirikusse", Teosed, 15. kd., Tallinn 1953.
4. Lenin, V. I., "Imperialism kui kapitalismi kõrgeim staadium", Teosed, 22. kd., Tallinn 1953.
5. Lenin, V. I., "Ettekanne 1905. aasta revolutsioonist", Teosed, 23. kd., Tallinn 1953.
6. Lenin, V. I., "Noorsooühingute ülesanded", Teosed, 31. kd., Tallinn 1955.
7. Lenin, V. I., "A. M. Gorkile", Teosed, 35. kd., Tallinn 1955.

II Allikmaterjal

8. Eesti Entsüklopeedia III, IV, VI.
9. Eesti. Maa, rahvas, kultuur, Tartu 1926.
10. Eesti Noorte Kristlike Ühingute Liidu 1936. a. aruanne, Tallinn 1937.

11. Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919-1929, Tartu 1929.
12. Jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tööst, Tartu 1928.
13. Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis. Esimene ülemaaline kongress, 1931. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1932.
14. Kristlikkude noorte naisühingute liit Eestis, 1931.a. tegevuse aruanne, Tallinn 1932.
15. Kristlikkude Noorte Naisühingute Liit Eestis, 1932.-33. - 34. aastate tegevuse aruanne, Tallinn 1934.
16. Kristliku noorte naisühingu 1927. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1928.
17. Kristliku Noorte Naisühingu klubitöö, Tallinn 1931.
18. Kristliku Noorte Naisühingu põhikiri, Tallinn 1922.
19. Lühike ülevaade Tallinna Kristliku Noorte Naisühingu 10-aastasest arenemiskäigust ja 1931. aasta aruanne, Tallinn 1932.
20. NMKU 15. aastapäeva juubelialbum, Tallinn 1935.
1920 - 1935, NMKU, Tallinn 1936.
21. Noorte laulik, Tallinn 1934.
22. Noorte Meeste Kristlik Ühing, Tartu 1925.
23. Noorte Meeste Kristlik Ühing 1923-1938, Tartu 1938.
24. Noorte Meeste Kristlik Ühing Tõrvas, Tõrva 1938.
25. Noorte Meeste Kristliku Ühingu Karula laager, Valga 1938.
26. Noortemeeste tegevus, Tallinn 1928.
27. Palve nädal 10.-16. nov. 1929, Tallinn 1929.
28. Palve nädal 9.-15. nov. 1930, Tallinn 1930.
29. Petseri Noorte Meeste Kristlik Ühing, Petseri 1925.

30. Põhimõtteid ja jooni Tartu Noorte Meeste Kristliku Ühingu tegevusest, Tartu 1927.
31. Tallinna KNNÜ 1932. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1933.
32. Tallinna KNNÜ 1933. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1934.
33. Tallinna KNNÜ 1934. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1935.
34. Tallinna Kristliku Naistühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929.
35. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1928. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1929.
36. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1929. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1930.
37. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1930. aasta tegevuse aruanne, Tallinn 1931.
38. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1935. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1936.
39. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1936. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1937.
40. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1937. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1938.
41. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1938. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1939.
42. Tallinna Kristliku Noorte Naistühingu 1939. a. tegevuse aruanne, Tallinn 1940.
43. Tallinna Noortemeeste Kristliku Ühingu 1931. a. aruanne, Tallinn 1932.
44. Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1933. a. aruanne, Tallinn 1934.
45. Tallinna Noorte Meeste Kristliku Ühingu 1938. a. aruanne, Tallinn 1939.

46. Tartu Kristlik Noorte Naiste Ühing 1921-1936, Tartu 1936.
47. Tartu Kristlik Noorte Naiste Ühing, Tartu 1940.
48. Tartu Noorte Meeste Kristlik Ühing 1930. aastal, Tartu 1930.
49. Ühiskond ja NMKU, Tallinn 1928.

III Publikatsioonid

50. Berjozkin, A., Ameerika Ühendriigid - Nõukogude Venemaa vastu suunatud sõjalise interventsiiooni aktiivne organiseerija ja sellest osavõtja (1918-1920), Tallinn 1953.
51. Elango, Õ., Eesti kapitalismi ajutise, ebakindla stabilisatsiooni aastail (1925-1929), Tallinn 1958.
52. Kingissepp, V., Iseseisvuse ikke all, Tallinn 1953.
53. Kingissepp, V., Kellele iseseisvus, kellele ike, Tallinn 1946.
54. Kingissepp, V., Võitlus Ameerika-Inglise imperialistide ja nende käsilaste vastu, Tallinn 1953.
55. Liebman, A., Eestimaa Kommunistliku Partei loomise ajaloost (veebruar 1920 - aprill 1922), Tallinn 1960.
56. Mattisen, E., Vana kaardiväe jälgedes, Tallinn 1960.
57. Raadik, A., Fašismi tekkimise ja tugevnemise protsess kodanlikus Eestis, Tallinn 1959.
58. Rannik, E., Kiriku ja riigi vahetõrge kodanlikus Eestis, Religiooni ja ateismi ajaloost Eestis, Tallinn 1956.

59. Saarniit, H., Kirik kodanlike natsionalistide klassi-
huvide teenistuses aastail 1920-1940,
Religiooni ja ateismi ajaloo Eestis,
Tallinn 1956.
60. Sunila, A., 1924. aasta 1. detsembri ülestõus, Tallinn
1959.
61. Vihalem, P., Eesti kodanlus imperialistide teenistuses
(1917-1920), Tallinn 1960.

IV Ajakirjandus

62. "Edule" 1926, 1927, 1928, 1929.
63. "Eesti Kool" nr.-d 5 ja 6, 1936.
64. "Kolmnurk" 1929, 1930, 1931, 1932.
65. "KNNÜ Teateid", märts, 1939.
66. "NMKU Teated" 1933, 1934, 1935.
67. "Noortemeeste Kristliku Ühingu Kuukiri", aprill 1924.
68. "Poisteleht" 1931, 1932.
69. "Urikivi" nr. 1, 1923.

V Arhiivimaterjalid

70. ENSV ORRKA, f. 859, nim. 1, toim. 40;
f. 862, nim. 1, toim. 1, 14, 15, 16, 17,
40, 52, 64, 65, 66,
67, 91;
f. 866, nim. 2, toim. 4;
f. R-1004, nim. 1, toim. 1.

S i s u k o r d

	lk.
Sissejuhatus	1
I pt. Kristlikud noorsoo-organisatsioonid kodanlikus Eestis.	4
1. Välismaalaste osa kristlike noorsoo- organisatsioonide asutamisel ja arengus.	4
2. Kristlike noorsoo-organisatsioonide levik ja struktuur.	26
3. Kristlike noorsoo-organisatsioonide liikmeskond	40
II pt. Kristlike noorsoo-organisatsioonide tegut- semismeetodid.	48
1. Religiooni kohast kristlike noorsoo- ühingute töös	48
2. Kristlike noorsooühingute haridus- tegevus	63
3. Sport kristlike noorsooühingute tegut- semismeetodina.	73
III pt. Kristlike noorsooühingute eesmärk.	80
1. Kodanliku natsionalismi ja individua- lismi juurutamine	80
2. Tööpuuduse maskeerimine	89
Kokkuvõte.	95
Kasutatud kirjandus.	97